

SLOVENSKE RAZGLASITVE KAZENSKIH SODB PRED
LJUBLJANSKIM MESTNIM SODIŠČEM
NA PRELOMU IZ 18. V 19. STOLETJE

Boris GOLEC

Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Novi trg 2, 1000 Ljubljana, Slovenija
e-mail: bgolec@zrc-sazu.si

IZVLEČEK

Za starejša obdobja, pred veliko reformo sodstva leta 1849, je o rabi slovenščine pred kazenskimi sodišči znanega zelo malo, neprimerno manj kakor o njeni vlogi v patrimonialnem sodstvu, ki je bilo pristojno za lažje kazenske zadeve. Doslej je bilo iz zgodnjega novega veka znanih in objavljenih le pet slovenskih besedil, nastalih pri delu kazenskih sodišč. Vsa so šele iz 18. stoletja, med njimi pa ena sama razglasitev sodbe. Najdba 13 slovenskih razglasitev kazenskih sodb pri mestnem sodišču v Ljubljani iz obdobja 1793–1808 pomeni pomembno obogatitev védenja o slovenski sodni terminologiji v obdobju, preden se je začel sistematično oblikovati slovenski pravni jezik.

Ključne besede: kazensko sodstvo, slovenščina, Ljubljana, Celovec, mestno sodišče, prizivno sodišče, sodna terminologija

LA PUBBLICAZIONE DI SENTENZE PENALI IN SLOVENO DINANZI AL
TRIBUNALE CITTADINO LUBIANESE A CAVALLO
TRA IL XVIII E IL XIX SECOLO

SINTESI

Per i periodi più antichi, prima della grande riforma della giustizia del 1849, ci è noto ben poco dell'uso dello sloveno dinanzi ai tribunali penali, incomparabilmente di meno che non sul suo ruolo nella giustizia amministrativa, competente per i reati penali minori. Per l'età moderna erano finora noti e pubblicati solo cinque testi in sloveno, nati con il lavoro dei tribunali penali. Tutti sono appena del XVIII secolo, e tra di essi c'è solo una proclamazione di sentenza. Il ritrovamento di 13 sentenze in sloveno, pubblicate presso il tribunale cittadino di Lubiana nel periodo 1793–1808 rappresenta un arricchimento significativo delle conoscenze sulla terminologia giudiziaria slovena in un periodo antecedente agli inizi della creazione sistematica di un linguaggio giuridico sloveno.

Parole chiave: giustizia penale, lingua slovena, Ljubljana/Lubiana, Klagenfurt/Celovec, tribunale cittadino, corte d'appello, terminologia giudiziaria

UVOD¹

O rabi slovenščine pri kazenskih sodiščih je do velike reforme sodstva leta 1849 znanega zelo malo, neprimerno manj kakor o njeni vlogi v patrimonialnem sodstvu, ki je bilo pristojno za lažje kazenske zadeve. Iz zgodnjega novega veka poznamo tako samo pet sodnih besedil, nastalih pri delu kazenskih sodišč, in sicer tri prisežna besedila (dve individualni prisegi in prisežni obrazec), razglas priznanja krivde in razglasitev sodbe. Vsa izvirajo šele iz 18. stoletja, zapisana so bila pri deželskih sodiščih (*Landgerichte*), sodnih oblastvih za nepriviligirano, večinsko prebivalstvo, razen enega pa prvič objavljena šele leta 2016 v *Acta Histriae* (Golec, 2016, 147–176).

Zaradi zvrstne unikatnosti izstopa med omenjenimi besedili edini zapis razglasitve sodbe, nastal septembra 1749 na krvni pravdi deželskega sodišča Hrastovec v Slovenskih goricah. Besedilo je zanimivo v jezikovnem, terminološkem in vsebinskem pogledu, saj gre za smrtno obsodbo dveh starejših moških zaradi dokazanih homoseksualnih spolnih odnosov (Golec, 2016, 150–156). Slovenski zapis sodbe iz Hrastovca je poleg tega edini iz obdobja do konca zgodnjega novega veka, ki je nastal pred svetnim, ne pred cerkvenim sodiščem, za nameček pa poznamo eno samo starejšo sodbo v slovenskem jeziku, in sicer izrečeno leta 1675 pred cerkvenim sodiščem ljubljanske škofije (Koruza, 1972–73, 254).

Odkritje kar 13 slovenskih razglasitev sodb pred mestnim in deželskim sodiščem v Ljubljani s preloma iz 18. v 19. stoletje² pomeni glede na tako skromno bero starejših slovenskih sodb izjemno obogatitev. Namen pričujočega prispevka, v katerem so vse razglasitve sodb objavljene v transkripciji in sodobnem fonetičnem prepisu,³ je kratka prezentacija njihove vsebine in nastanka kot izhodišče za nadaljnjo vsebinsko, pravopisno in jezikovno analizo.

SLOVENSKE RAZGLASITVE SODB IZ LET 1793–1808

Slovenske razglasitve sodb s konca 18. in začetka 19. stoletja imajo še dodatno težo, ker gre za prevode sodb dveh pomembnih sodnih oblastev. Tri sodbe na prvi stopnji je izreklo mestno in deželsko sodišče v Ljubljani, glavnem mestu vojvodine Kranjske, kar deset pa drugostopenjsko sodišče, notranjeavstrijsko apelacijsko in višje kazensko sodišče v Celovcu. Vse so bile sicer razglašene v Ljubljani, kjer so tudi nastali slovenski prevodi razglasitev.

-
- 1 Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa *Temeljne raziskave slovenske kulturne preteklosti* (ARRS, P6-0052), ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS).
 - 2 Na tem mestu sem dolžan izjemno zahvalo kolegu dr. Gorazdu Starihi, ki je pred leti besedila našel in mi nesebično odstopil njihove posnetke. Doslej so bile razglasitve v strokovni literaturi zgolj omenjene (Golec, 2020, 220–221).
 - 3 Pri transkripciji so upoštewane vrstice izvirnika, ne pa tudi drobni sproti popravki in pisarniške signature. Pri prepisovanju velikih in malih črk k, z in s se je bilo večkrat treba odločiti za smiselno rešitev, saj v zapisih ni jasnega razlikovanja.

Obravnavane razglasitve so sestavni del sodnih spisov, ki so z ljubljanskega magistrata, katerega sestavni del je bilo mestno in deželno sodišče, prišli po njegovi združitvi s kranjsko deželno pravdo (1814) (Žontar, 1998, 222–223) k novoustanovljeni Mestni in deželni pravdi za Kranjsko, predhodnici leta 1850 ustanovljenega Deželnega sodišča v Ljubljani (Kološa, 1999, 115). Ob preurejanju arhivskega fonda Deželnega sodišča pred nekaj leti so se znašli v posebni seriji, ki vključuje najstarejše kazenske spise fonda iz obdobja 1707–1809.⁴ V serijo je uvrščeno gradivo različne provenience, med katerim prevladujejo sodni spisi ljubljanskega mestnega in deželskega sodišča, ki je kot privilegirano deželsko sodišče imelo pravico do samostojnega izvajanja krvnega sodstva (Kambič, 2017, 642). Po količini sledijo sodni spisi krvnega sodnika (*Bannrichter*) za Kranjsko, in sicer sodnih obravnjav različnih deželskih sodišč po deželi, pri katerih je povabljeni krvni sodnik vodil t. i. krvne pravde. Po številčnosti so na tretjem mestu sodni spisi krvnega sodnika za Pazinsko grofijo, medtem ko je drugega gradiva le za vzorec. Spisi se opazno zgoščijo po letu 1770, od leta 1784 dalje pa gre izključno za ostalino iz poslovanja ljubljanskega mestnega in deželskega sodišča.⁵ Če vzamemo pod drobnogled zadnje obdobje 1784–1809, je ohranjenih 49 spisov različnega obsega, od katerih je slovensko razglasitev sodbe najti v 13 ali dobri četrtini (26,5 %).

Mestno in deželno sodišče v Ljubljani, pri katerem je vseh 13 obravnavanih besedil nastalo, je nekaj let pred njihovim nastankom na zahtevo absolutistične države doživelo precejšnjo reorganizacijo. Potem ko mu je stoletja predsedoval mestni sodnik (*Stadtrichter*) s pristojnostmi krvnega sodnika, je Ljubljana leta 1785 izgubila mestnega sodnika, čigar sodne pristojnosti je prevzel mestni župan (*Bürgermeister*), kar v kranjski prestolnici sicer ni bila nova funkcija, je pa zdaj dobila znatno razširjeno vsebino (Fabjančič, 1944–45, 90; Fabjančič, 2012, 180–184; prim. Hoff, 1808, 124). Sestavo sodnega zbora (kazenskosoednega zasedanja) mestnega in deželskega sodišča, najbolj neposredno razkrivajo nekateri sodni spisi.⁶

Del sodb ljubljanskega sodišča kot prvostopenjskega organa je šel v hitro obravnavo na notranjeavstrijsko apelacijsko sodišče v Celovcu, nastalo leta 1782 v okviru jožefinske reorganizacije sodstva. Celovško sodišče je bilo prvo v zgodovini monarhije na drugi stopnji pristojno za vsa prvostopenj-

4 ARS 307, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, šk. 1–4. – Gradivo je leta 2015 uredil arhivist dr. Dragan Matić. Dotlej je bilo naslovljeno kot: Neurejeno gradivo, Stari kriminalni referat.

5 Pri ljubljanskem mestnem sodišču je nastalo 88 spisov, pri drugih deželskih sodiščih po Kranjskem polovica manj (44), od tega 5 v Pazinu, en spis pa pri deželno glavarstvu v Ljubljani. Mesto Ljubljana je skoraj izključno zastopano do leta 1733 s 24 od 26 sodnih spisov, nato pa jih je iz polstoletnega razpona do leta 1784 samo 14.

6 V spisu iz leta 1807 so, denimo, v zapisniku t. i. kazenskosoedne seje magistrata (*Criminal-Sitzung Magistrat Laibach*) navedeni: župan Jožef Kokalj, štirje svetniki – Gregor Ravnikar, dr. Franc Alborgetti, Franc Pirnat in Jožef Urbas – ter sekretar Martin Mihael Gerson (ARS 307, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, šk. 3, Thomas Maren – Waidouz, 30. 1. 1807).

ska civilna sodišča brez razlike, od leta 1787 dalje tudi za težje kazenske primere in zato z razširjenim imenom apelacijsko in višje kazensko sodišče (Žontar, 1998, 106–107). Od 13 obravnavanih sodnih primerov ljubljanskega mestnega in deželskega sodišča jih je prišlo v obravnavo celovškega prizivnega sodišča 10, za tri pa nadaljnji postopek ni dokumentiran in ga po vsem sodeč ni bilo.

Avtorji zapisov slovenskih razglasitev sodb (v nadaljevanju so oštevilčene od 1 do 13) so bili ljubljanski magistratni uradniki. Od prvih šestih razglasitev, nastalih v letih 1793 in 1794, je vse razen ene (št. 5), ki je delo neugotovljenega uradnika, sestavil magistratni sekretar Franc Pirnat in se pod tri tudi podpisal (št. 1, 2 in 6). Isto pisavo in obliko – neposredni nagovor obsojencev v drugi osebi – srečamo pri petih besedilih iz let 1802 in 1803 (št. 7–10 in 12). Najverjetneje so delo Pirnatovega naslednika sekretarja Jožefa Urbasa, čigar ime se pojavlja v spremnih dokumentih dveh sodnih spisov (št. 7 in 9). Enako kot za razglasitev št. 5 ni bilo mogoče ugotoviti avtorstva razglasitve št. 11 iz leta 1803, medtem ko je najmlajše besedilo, nastalo leta 1808 (št. 13), prejkone izdelek sekretarja Martina Mihaela Gersona.⁷ Pri tem kaže omeniti, da sta se prejšnja dva sekretarja Pirnat in Urbas medtem povzpela na mesti svetnikov.⁸

Nobenega dvoma ni, da so bili takšni ali drugačni zapisi slovenskih razglasitev sodb tudi sestavni del drugih sodnih spisov, a jih bodisi sploh niso uvrstili v spise ali pa so se izgubili pozneje med škartiranjem »odvečnih«⁹ papirjev. Sledovi škartiranja so vidni v različnem obsegu posameznih sodnih spisov, od katerih vsebujejo nekateri samo sodbo. Ohranjenih 13 slovenskih besedil je prejkone ušlo izločitvi zgolj po naključju.

Vse obravnavane razglasitve so napisane na samostojnem listu ali poli in imajo le redko datacijo ter podpis magistratnega uradnika. Že na prvi pogled je tako vidno, da gre za provizorične dokumente, takšne, ki so najhitreje podvrženi izločanju. Prevodi izrekov sodb, namenjeni enkratnemu dejanju, javni razglasitvi, po uporabi namreč niso bili več nikomur potrebni. Doživljali so občutno drugačno usodo kakor slovenske sodne prisege, ki so bile del dokaznega postopka in gradiva, zato se jih je ohranilo neprimerno več, najstarejše ohranjene pa datirajo precej bolj zgodaj (Golec, 2020, 220–221). Pred sredo 19. stoletja so prisege absolutno najmočnejše zastopana zvrst slovenskih uradovnih besedil z več kot 300 ohranjenimi primerki, med katerimi je velika večina sodnih.⁹

Kazniva dejanja, ki so doživela epilog z ohranjeno slovensko razglasitvijo sodbe, so v večini primerov tatvine, takih je pet, sledita dve goljufiji mlinarjev z moko, v preostalih šestih primerih pa so se storilci znašli pred roko pravice za-

7 Sodni spisi so citirani v nadaljevanju.

8 Gl. op. 5.

9 Največji zbirki sodnih priseg, ki sta obe objavljeni in obsegata skupaj 255 prisežnih besedil, sta nastali pri patrimonialnih sodiščih gospostva Bled (Ribnikar, 1976) in ljubljanskega škofijskega gospostva (Golec, 2005).

Sodba

Peter Aschmann, ima Savolo treh obstaneh
 ta Trine ste v drugem Grad zaitne
 Gerthe inu videozhermo Delu in niemu
 umenjenmo Melesjo Ihus Sbest
 Leib derskan biti, inu ~~St.~~ Marie
 Suppanzkoube & despet inu pou
 Kraizparja, temo Guido, Jonas Spitz
 inu Morho Hegar pedesed godi
 narjou inu johann Harbizkoube
 ped godinarionu inu H2 Kraizparjou
 Herjeno Skodo povernite dou,
 shan, is gor usigneiniam te
 riktne Zerenge.

Od te Cesarske kralere Gospodske
 tega lublanskiga Mesta
 ta 1² Dan Merza Merzma 1793

Publicint vhu 2^e März 1793.
 Finckel

Slika 1: Razglasitev sodbe Petru Ažmanu 2. marca 1793 (ARS 307, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, šk. 3, Aschmann Peter).

radi ponarejanja denarja, roparskega napada, uboja z javnim nasiljem, detomora (med obravnavanimi primeri edina obsojena ženska), pomoči pri dezertertstvu in cestnega rop. Na prvi stopnji je vsem sodilo ljubljansko mestno in deželsko sodišče, vendar se vsa dejanja niso zgodila na njegovih tleh. Dva obsojenca, tat (št. 2) in detomorilka (št. 11), sploh nista imela nobene zveze z Ljubljano, ampak ju je deželsko sodišče gospostva Logatec po prijettu in zaslišanju izročilo v nadaljnjo obravnavo ljubljanskemu sodišču kot najbližjemu privilegiranemu kazenskemu sodišču s pristojnostmi krvnega sodišča. V duhu časa, ko so smrtno kazen zamenjali z dolgoletno zaporno kaznijo (Vilfan, 1961, 402–403), je najvišja v Ljubljani dosojena zaporna kazen znašala petnajst let težke ječe prve stopnje, in sicer za roparski napad (št. 5).

Od skupno 13 razglasitev sodb si bomo natančneje ogledali samo prvo, ki jo bomo edino primerjali tudi z objavljenim nemškim izvirnikom. Sam sodni primer iz let 1792–1793 je zanimivejši po vsebinski kakor po jezikovni plati. Kazniva dejanja, in sicer tri tatvine, je zagrešil mladoletnik, 15-letni Peter Ažman, sin vrtnarja iz ljubljanskega predmestja Gradišče. Zaradi uporabe sile – enkrat je vdrl skozi vrata, drugič skozi okno, tretjič pa razbil skrinjico – je bil obsojen na razmeroma visoko zaporno kazen, na šest let ječe druge stopnje s prisilnim javnim delom v železnih okovih. Dve tatvini je izvršil v domačem Gradišču, kjer je tamkajšnji trgovki z moko ukradel merico prednje oziroma cvetne moke (*Mundmehl*) in nekaj jajc, v isti Klosenuovi hiši št. 41 stanujočima Judoma pa izmaknil kos platna (*Gradel*), pri čemer so ga vsi zaslišani oškodovanci dolžili, da je bilo ukradenega blaga več. Slednjič je med begom v Konjšici v deželskem sodišču Svibno splezal sredi maše v župnišče, razbil kaplanovo skrinjico in odtujil pest dvajsetic. Prijeli so ga skupaj s Francem Vodlajem, s katerim si je razdelil ukradeno moko in jajca, a so Vodlaja izpustili in sodili samo Ažmanu.¹⁰ Posebej zanimivo se zdi, da sta bila v ta sodni primer vpletena judovska trgovca, ki sta sicer samo začasno prebivala v Ljubljani, saj se Judje na Kranjskem tudi po tolerančnem patentu Jožefa II. (1781) do dobe Ilirskih provinc še niso smeli stalno naseljevati, ampak so v glavnem prihajali le na letne sejme (Valenčič, 1992, 39–43). Slovenska razglasitev sodbe Petra Ažmana utegne biti sploh najstarejše slovensko uradno, če že ne kar prvo nenabožno besedilo, ki govori o konkretnih osebah judovskega rodu.¹¹ Poleg tega je med 13 razglasitvami edina, ki ima v naslovu izraz sodba in ki sploh vsebuje naslov. Glede na obliko – naslov, osrednji del in datacija (nemška sta samo datum razglasitve in podpis) – ne gre za navaden zapis, ampak tako rekoč za povsem samostojno slovensko listino.

10 ARS 307, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, šk. 3, Aschmann Peter, 1. 3. 1793, 2. 3. 1793.

11 V slovenskem besedilu je pri Judu Marku Stegerju napačno zapisan priimek, saj se je v resnici pisal Steier (*Steier, Steyer*).

Št. 1 – 1793 III. 1. – Peter Ažman, tatvina

Sodba

Peter Ashmann ima Savolo treh obstaneh
 ta Tvine kté v drugem Grad zaitne
 Jezhe inu videozhemo Delu niemu
 umerjenmo Shelesjo Skus Schest
 Leit dershan biti, inu je Marie
 Suppanzhouke defset inu pou
 Kraizarja, temo Judo, Jonas Spiz
 inu Marko Stegar pedefsed goldi
 narjou inu Johann Karbizhouke
 Ped goldinarjou inu 42 Kraizarjou
 Sterjeno Shkodo povernite dou=
 shan, is gor ufsigneiniam té
 richtne Zerenge.

Od te Cefsarske Kraleve Gospodske
 tega lublanskiga Mesta
 ta 1^{vi} Dan Mesza Merzna 1793

Publicirt den 2ten März 1793

Pirnat
 m[anu] p[rop]ria Sek¹²

Sodba

Peter Ažman ima zavolo treh obstaneh tatvine k té v dru-
 gem grad cajtne ječe inu videočemo delu njemu umerjenmo
 železjo skuz šest lejt držan biti, inu je Marije Zupančovke
 deset inu pou krajcarja, temo Judo Jonas Spiz inu Marko
 Stegar pedesed goldinarjov inu Johán Karbičovke ped goldi-
 narjov inu 42 krajcarjov sterjeno škodo povrnite doužan, iz
 goruzignejnjam te rihtne cerenge.

Od te Cesarske kraleve gospodske tega lublanskiga mesta,
 ta prvi dan mesca mercna 1793

12 Sekretarius, Sekretär.

Nemško besedilo sodbe

Von dem befreiten k: k: Kriminalgericht der Hauptstadt Laibach wird über den unter 29en 9ber 792. Respective 26ten Jäner d: J: eingebrachten Gartners Sohn Peter Ashmann, und unter eben diesen Datis angefangener hingegen am 25en Hornung beendeter Untersuchung wegen dreÿ eingestandenen mit Aufbruch vergesellschafteten Diebstählen in einem Betrage von 117 f: 58 1/2 xr: zu Recht erkennt:

Peter Aschmann solle wegen diesen 3. eingestandenen Diebstählen zu dem in 2ten Grade zeitlichen Gefängnisse, und öffentlicher Arbeit, in angemessenen Eisen durch 6. Jahre angehalten, und den der Maria Suppanin mit 10 1/2 xr: den Juden Jonas Spitz, und Markus Steuer mit 50 f: und der Johanna Karbitschin mit 5 f: 42 xr: verursachten Schaden zu ersetzen schuldig, mit Aufhebung der Rechtskosten.

Peter Fister manu propria
Bürgermeister

Josef Gollmayr manu propria

Gregor Raunicher manu propria

Von dem befreiten k: k: Kriminal
Gericht Magistrat Laibach den
1ten März 1793.

Fr Pirnat

manu propria Sek.¹³

13 Kot v prejšnji opombi.

Slovensko besedilo se od nemškega najbolj razlikuje v prvem delu, saj je izpuščen celoten uvodni odstavek, ki govori o sodnem postopku in vrednosti ukradenega blaga. Osrednji del, izrek sodbe, je podan v dobesednem prevodu in je tako skladijsko kot leksikalno zvest posnetek nemškega izvornika. Brez poznavanja nemškega besedila in konteksta bi bile težko razumljive ali sploh nerazumljive naslednje besedne zveze: obstane tatvine (priznane tatvine), cajtna ječa (časovno odmerjena zaporna kazen), njemu umerjeno železje (osebi prilagojeni železni okovi), goruzignejne te rihtne cerenge (odprava oz. spregled sodnih stroškov). Na koncu so izpuščena imena podpisnikov, članov sodnega zbora: ljubljanskega župana Petra Fistra v vlogi kazenskega sodnika in dveh sodnih svetnikov, ter magistratnega sekretarja kot pisarja. Zelo poenostavljen je naziv sodnega oblastva, privilegirane (befreiter) cesarsko-kraljevega kazenskega sodišča magistrata Ljubljana, ki je v slovenskem besedilu imenovan: cesarsko kraljeva gospodska tega lublanskiga mesta. Nazadnje sledita podpis sekretarja Franca Pirnata in nemški zapis, da je bila sodba razglašena (publicirt) 2. marca 1793, tj. dan po dataciji izvornika.

Kronološko druga sodba je iz istega leta 1793 in v vrsti slovenskih sodnih razglasitev prva, ki jo je izreklo drugostopenjsko sodišče, apelacijsko sodišče za notranjeavstrijske dežele v Celovcu. Avtor prevoda oziroma priredbe je bil isti ljubljanski magistratni tajnik Pirnat, tudi v tem primeru pa je šlo za tatvino. Ta sicer ni bila storjena na območju ljubljanskega deželskega sodišča, ampak na Vrhniki v sosednjem pomirju gospostva Logatec, ki je zadevo po zaslišanju storilca odstopilo v nadaljnjo obravnavo ljubljanskemu sodišču kot krvnosodni instanci. 20-letni domačin Anton Puntar, sicer nosač (Packknecht), je ponoči na vrhniškem Bregu okradel na prostem stoječi furmanski voz. Izmaknil je sodček s 1000 goldinarji v zapečateni vreči in ga na bližnjem zeljniku skušal razbiti, a so ga pri dejanju takoj zasačili. Nesrečnež je poleg te tatvine priznal še eno, ki jo je zagrešil šest let prej, ko je neki gospe Garzarolli ukradel 30 dukatov. Tudi zato, ker je šlo za ponovitev dejanja, ga je ljubljansko mestno in deželsko sodišče obsodilo na visoko kazen osmih let težke ječe z javnim delom v okovih. Sledila je pritožba na apelacijsko sodišče v Celovcu, ki je kazen ljubljanskega sodišča občutno omililo. Puntar je dobil namreč samo enoletno zaporno kazen, za povrh lažjo ječo, ne težke. Razlogov za odločitev ne poznamo, precej verjetno pa so pri presoji upoštevali govorice o Puntarjevi popolni neuravnovešenosti (völlige Sinnesverrückung), ki jih je ljubljansko sodišče zanemarilo.¹⁴

14 ARS 307, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, šk. 3, Puntar Anton, 7. 12. 1792, 22. 4. 1793.

Št. 2 – 1793 V. 11. – Anton Puntar, tatvina

Ta u Zelouzo Stajozha Vikſhe richtna Gospodſka
je zhes Antona Puntarja savolo doperneſchene
Tatvine is Gnade Sposnala:
Ta Anton Puntar ima savolo na sapertemu
Blago per nozhe doperneſhene Tatvine h' te
zhasne lohkejſhe Jezhe, inu Ozhitnemu
Delu u Schelesjo Skus 1. Letu Saderſchan
biti. Te Rihtne Spendie bodo gor uſignene.

Publicirt den 11ten Mai
793.

Pirnat
m[anu] p[rop]ria

Ta v Celovco stajoča vikše rihtna gospodska je čez Antona Puntarja zavolo dopernešene tatvine iz gnade sposnala:

Ta Anton Puntar ima zavolo na zaprtemu blago per noče dopernešene tatvine h te časne lohkejše ječe inu očitnemu delu v železjo skuz 1 letu zadržan biti. Te rihtne špendije bodo goruzignene.

Tudi pri tretji v vrsti razglasitev sodb v slovenščini gre za drugostopenjsko sodbo celovškega apelacijskega sodišča. V tem sodnem primeru so se pred ljubljanskim sodiščem znašli trije ponarejevalci denarja, vsi trije tujci, katoličani in oženjeni družinski očetje. Prvobtoženi Andreas Biegler, po rodu iz Luksemburga (Luxemburg in Niderlanden), je odraščal na Dunaju, se izučil nožarske obrti in se hotel slednjič naseliti v Ljubljani, kjer pa za to še ni dobil oblastnega dovoljenja. Drugi, 40-letni brezposelni kočijaž Mihael Markel, imenovan Kugelwirt, je prihajal z Moravskega, tretji, 27-letni nogavičar Ferdinand Fischer, ki se je prav tako kot Biegler nameraval ustaliti v Ljubljani, pa s Češkega, iz kraja Veselé pod Rabštejnem (Freudenberg). Kot se je izkazalo med zaslišanjem prič, naj bi se Fischerjeva žena hvalila, da bo njen mož skupaj z Marklom izdeloval denar. Corpus delicti je bila naprava za ulivanje kovancev (Geld Guß Maschine), odkrita pri prvobtoženem nožarju Bieglerju, ki jo je policijska direkcija skupaj s prijavo in aretiranim Bieglerjem kot obdolženim ponarejevalcem denarja (ein falscher Minzer) izročila ljubljanskemu mestnemu sodišču kot kazenski instanci (Kriminalgericht). Napravo je izdelal Biegler, svinec zanjo je prispeval Markel, Fischer pa samo neke neuporabne vijake. Sodišče je bilo do še nikoli obsojenega Fischerja prizanesljivo, saj ga je obtožbe ponarejanja denarja zaradi pomanjkanja dokazov oprostilo (losgesprochen), pri ostalih dveh pa ugotovilo sokrivdo (Mitschuld der Münzfälschung). Biegler je bil obsojen na osem let ječe prve stopnje z javnim delom in po prestani kazni na izgon odgon na Dunaj, Markel pa na 12 let zapora druge stopnje z javnim delom. Tudi v

tem primeru je celovško apelacijsko sodišče izrečeni kazni znatno znižalo in enega storilca celo oprostilo, pri čemer razlogov za takšno odločitev prav tako ne poznamo. Preseneča, da je bil oproščen prvoobtoženi Biegler, čeprav je inkriminirano napravo izdelal prav on. Tudi Markel je dobil samo štiri leta ali tretjino prvotno odmerjene kazni težkega zavora.¹⁵

Št. 3 – 1793 julij – Andrej Biegler, Mihael Markel in Ferdinand Fischer – ponarejanje denarja

Ta Viškshe u Zelouzo stajotsha richtna Gospodjka je zhes Andrea Bieglerja, Mihela Markelna, inu Ferdinanda Fišerja sovolo Narejaina teh Folsh Denarjou is Gnade sposnala:
De ima Mihel Markel h' te zhasne terde Jezhe inu ozhitnemu Delu skus 4. leita u' Shelejšo sadershan biti, te Rihtne Spendie bodo gor ufiĝnene.
Andreas Bieglar, inu Ferdinand Fišchar bode solvolo Pomaikaina tega Previĝhaine frei spofnan.

Ta viškše v Celovco stajoča rihtna gospodska je čez Andreja Biglerja, Mihela Markelna inu Ferdinanda Fišerja zovolo narejajna teh folš denarjov iz gnade spoznala:
De ima Mihel Markel h te časne trde ječe inu očitnemu delu skuz 4 lejta v železjo zadržan biti. Te rihtne špendije bodo goruziĝnene.
Andreas Biglar inu Ferdinand Fišar bode zolvolo pomajkajna tega previĝajne frej spoznan.

Četrti sodni primer je zopet obravnava tatvine in, kot kaže, niti ni prišel pred drugostopenjsko sodišče. Ljubljanska mestna in deželna pravda je leta 1793 na enoletno lažjo zaporno kazen z javnim delom v okovih in na povrnitev škode obsodila Luko Kordeša, 46-letnega oženjenega nekdanjega konjederca (Abdecker) iz Velesovega. Kordeš je bil že dve leti zdoma, zadnje štiri tedne v Ljubljani, kjer se je v glavnem ukvarjal s konjederstvom. Policijski direkciji ga je zaradi kraje naznanil Jakob Praznik, po domače Piškur, gostilničar pri Črnem orlu v Gradišču. Obtoženi se je izgovarjal, da mu je neki France v hlevu, kjer sta prenočevala, izročil 18 tolarjev, tako kot naj ne bi bil kriv kraje dveh namiznih prtov in srajc dve leti prej, ko je eno leto in štiri mesece presedel v zaporu deželskega sodišča Križ, saj naj bi navedene predmete našel. Ljubljansko sodišče ga je spoznalo za krivega sostorilstva pri tatvini v vrednosti 33 goldinarjev in 35 krajcarjev in ga obsodilo na eno leto lažjega zavora z javnim delom v okovih. Naložili so mu tudi, da trem oškodovancem, ki jim je prodal srajco in ovratno ruto, vrne kupnino, potem ko si bo pridobil premoženje. Glede na izvirnik sodbe v nemščini, ki navaja imena okradenega in treh oškodovanih oseb skupaj z denarnimi

15 ARS 307, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, šk. 3, Biegler Andreas, Markel Michael, Fischer Ferdinand, 19. 6. 1793, 15. 7. 1793.

v sotami, je slovenska razglasitev sodbe vsebinsko močno okrnjena, saj v njej srečamo le ime sostorilca Franceta N., ki se je roki pravice očitno izognil, ter Kordešu naloženo kazen. Razglasitev je datirana dan pozneje kakor izrečena sodba.¹⁶

Št. 4 – 1793 IX. 25. – Luka Kordež, tatvina

Od te Lublanske Richtne Gospodjke bo zhes Luka Kordejcha savolo sapopadka na te od enga guisnega Franzeta dopernejchene Tatvine spoznano.

De ima ta Luka Kordejch sovolo sapopadke na te imenuane Tatvine Skus en leto h' te lohkejſche zhasne Jetsche, inu ozitnemu Delu u' Schelesjo saderſchan biti, inu je tem poskodvanem to Skodo povernite dolſchan. Te Richtne spendie bodo gor usignene.

Publicirt den 25ten 7^{ber} 793.

Od te lublanske rihtne gospodske bo čez Luka Kordeža zavolo zapopadka na te od enga gvišnega Franceta dopernešene tatvine spoznano, de ima ta Luka Kordež zovolo zapopadke na te imenvane tatvine skuz en leto h te lohkejše časne ječe inu očitnemu delu v železjo zadržan biti inu je tem poškodvanem to škodo povernite dolžan. Te rihtne špendije bodo goruzignene.

Neprimerno težja kazen je istega leta 1793 doletela Antona Rožiča, ki ga je apelacijsko sodišče v Celovcu spoznalo za storilca cestnega roparja. O samem postopku pred mestnim in deželnim sodiščem v Ljubljani vključno z izrečeno kaznijo ne vemo tako rekoč ničesar. Ohranjena sta namreč le nemški izvornik drugostopenjske sodbe in njena slovenska razglasitev. Slednja je tokrat precej zgovornejša, saj vsebuje več podatkov o postopku in višino prizadejane škode dobrih 424 goldinarjev, ki jo je bil Rožič dolžan povrniti. Sicer pa lahko razberemo le še, da je obsojeni na deželni cesti zagrešil razbojniški napad z ranitvijo (povzročitvijo telesne poškodbe), za kar ga je celovško drugostopenjsko sodišče obsodilo na petnajst let težke ječe prve stopnje z javnim delom v okovih, kar je med obravnavanimi primeri najdaljša zaporna kazen. Sodba je bila datirana 10. decembra 1793, v Ljubljani pa so jo prejeli šele devet dni pozneje in jo razglasili kak dan zatem. Na koncu nemškjega izvornika sodbe je še navedeno, da jo je treba skupaj s priloženimi spisi poslati v Ljubljano, o njej obvestiti vojaško poveljstvo (Rožič je bil očitno vojaški obveznik) in pri deželni politični oblasti doseči, da bo obsojenec prestajal kazen na graškem Schlossbergu.¹⁷ To je tudi edini primer, iz katerega izvemo za predvideni kraj prestajanja zaporne kazni.

16 ARS 307, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, šk. 3, Kordesch Lukas, 24. 9. 1793, 25. 9. 1793.

17 ARS 307, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, šk. 3, Roschitz Anton, 10. 12. 1793, s. d. 1793.

Št. 5 – 1793 december – Anton Rožič, roparski napad

[1. stran]

Leta Kraileva, inu Zejsarska Richtna Vikshi Gosposka u
Zelouzu je u Prelomljenju te pravize tega
per ti meštni, inu Dušefki richtni
Gosposk u' Lublani u' Jezhi Snaidenga

Raubarja na Zefstah Anton Roschitz
ta Urtel te Strafenge na to vijho
Skleniti Sa prou Sposnala.

Leta per ti meštni, inu duseushki richtni
Gosposki u Lublani na ta 7 dan tega
mejza Julia Leitas u' Jezho preufeti,
inu tukai od 25 7bra, noter da
28ga 9bra tiga leita na richtno
Visho Spraschvani Anton Roschitsh
ima Sa volo tega Sam od Sebe Sposnani=
ga, inu tudi poklei Sche bel Svedeni=
ga raubarskiga Popadvanja, tu je
Tatvine na ti velki Zeifiti,
inu Szer skus Ropanje, inu Rainenje
h' ti dougu terpejotsch terdi Jetschi
u' pervimu Pojtauk, inu h' timu
videjozhimu Delu u' Scheleshach Skuŕi
Petnaist Leit perdershan biti,

[2. stran]

Sravim tiega ne pa tudi von doushan
bode timu poskodvanmu Primashu
Preschar to Sturjeno Skodo is
4 Stu, dveiset, inu Stir guldinaro,
inu 15 xr Sam poverniti.

Le-ta Krajleva inu cesarska rihtna vikši gosposka v Celovcu je v prelomljenju te pravice tega per ti mestni inu dužeski rihtni gosposk v Lublani v ječi znajdenga ravbarja na cestah Anton Rožič ta urtel te štrafenge na to vižo skleniti za prov spoznala.

Le-ta per ti mestni inu dužeuški rihtni gosposki v Lublani na ta 7 dan tega mesca julija lejtas v ječo prevzeti inu tukaj od 25 septembra noter da 28-ga novembra tiga lejta na rihtno vižo sprašvani Anton Rožič ima zavolo tega sam od sebe spoznaniga inu tudi poklej še bel zvedeniga ravbarskiga popadvanja, tu je tatvine na ti velki cejsti, inu scer skuz ropanje inu rajnenje h ti dougu terpejoč trdi ječi v pervimu postavk inu h timu videjočimu delu v železah skuzi petnajst lejt perdržan biti, zravim tjega ne pa tudi von doužan bode timu poškodvanmu Primašu Prešar to sturjeno škodo iz 4-stu dvejset inu štir guldinaro inu 15 xr sam povrniti.

Zadnji primer iz 18. stoletja je iz naslednjega leta 1794 in ga je prav tako obravnavalo celovško apelacijsko sodišče. Kazen, odmerjena zaradi tatvine, je bila od vseh najmilejša. Gašper Gaber, 50-letni oženjeni dninar iz Šiške, po rodu iz mesta Škofja Loka, je neke noči svojemu sosedu Juriju Zajcu izmaknil razna živila, platno in usnje v vrednosti 23 goldinarjev in 47 krajcarjev. Po Zajčevi ustni prijavi je pred mestnim sodiščem najprej trdil, da je stvari kupil, in navajal, od koga, nato pa je dejanje priznal in večino ukradenega vrnil lastniku. Zanimiv je velik razkorak med sodbo ljubljanskega in dokončno sodbo celovškega prizivnega sodišča, ki je bila najbrž toliko milejša zaradi vrnjenega blaga. Potem ko so Gabru v Ljubljani prisodili kar osem let ječe prve stopnje z javnim delom v okovih, mu je apelacijsko sodišče dosodilo le tri mesece lažjega zapora, sicer prav tako s prisilnim delom in v okovih, ter mu določilo en dan posta tedensko ob kruhu in vodi. Okradenemu sosedu Zajcu je bil po obeh sodbah dolžan plačati 7 goldinarjev ter 16 krajcarjev in pol škode, za ukradene predmete, ki jih ni vrnil. Slovenska razglasitev sodbe, objavljena 18. junija 1794, enajst dni po izreku v Celovcu, je glede na nemški izvornik močno skrajšana. Naziv sodne instance »cesarsko-kraljevo notranjeavstrijsko apelacijsko in kazensko sodišče« je, denimo, formuliran zgolj kot »ta viškše rihta«.¹⁸

Št. 6 – 1794 VI. 18. – Gašper Gaber, tatvina

Od te Lublanske Richtne Gospodjke bo zhes Luka Kordefcha savolo sapopadka na te od enga guisnega Franzeta doperneſchene Tatvine sposnano.

De ima ta Luka Kordefch sovolo sapopadke na te imenuane Tatvine Skus en leto h' te lohkejsche zhasne Jetsche, inu ozitnemu Delu u' Schelesjo saderſchan biti, inu je tem poskodvanem to Skodo povernite dolſchan. Te Richtne spendie bodo gor usignene.

Publicirt den 18ten Juni 794.

*FPirnat
m[anu] p[rop]ria Sek¹⁹*

Ta viškše rihta je čez tega Gašperja Gabra iz gnade toku spoznala: Gašper Gaber ima zovolo ponoče dopernešene tatvine h te časne lohkejše ječe inu očitnemu delu v železjo skuz tri mesce zadržan biti inu ima skuz ta cajt vsak tejden en dan sam kruh inu voda dobiti inu je Jurjo Zajco 7 f 16 1/2 xr povrnit dovžan.

18 ARS 307, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, šk. 3, Gaber Gaspar, 24. 5. 1794, 7. 6. 1794, 18. 6. 1794.

19 Sekretarius, Sekretär.

S sodbo Gabru se končajo razglasitve, ki jih je sestavil magistratni sekretar Franc Pirnat. Po osemletni prekinitvi – iz vmesnega časa je ohranjenih 17 sodnih spisov, vsi brez slovenskih zapisov razglasitve – se ti spet začenjajo leta 1802. Večino, pet od skupno ohranjenih sedmih razglasitev iz obdobja od leta 1802 do 1809, je po vsem sodeč sestavil Pirnatov naslednik, magistratni sekretar Jožef Urbas. Njegovi zapisi se od Pirnatovih nekoliko razlikujejo po pravopisni in jezikovni podobi, sicer pa je njihova glavna značilnost nagovarjanje obsojencev v drugi osebi (ti, tebi, tebe).

V prvem sodnem spisu iz leta 1802 je sodba celovškega apelacijskega sodišča skoraj identična s sodbo ljubljanskega prvostopenjskega sodišča. Mlinar Anton Krivic in trije njegovi hlapci so prišli v preiskovalni zapor po naznanilu nekega pekovskega mojstra, da so v erarno moko vojaškega oskrbnega urada (k. k. Militär Verpflegsamt) pri zadnjih dveh mletjih primešali smeti, kamne in pesek. Mlinar Krivic je moral zaradi dokazane goljufije vrniti 27 goldinarjev, zaporno kazen treh mesecev poleg dotlej že prestanega zapora pa so mu v Celovcu znižali na dva meseca zapora, v obeh primerih lažjega z javnim delom v okovih. Mlinski hlapec Andrej Zabovnik, ki so ga v preiskavi označili za vodjo (Anführer) kaznivega početja, jo je namesto s tremi meseci poleg že prestanega zapora odnesel s samo enim mesecem, medtem ko so drugima dvema mlinskima hlapcema, Petru Rakifu in Štefanu Kokalju, ki sta dejanje priznala, kazen v obeh sodbah všteli v dotlej prestani pripor in ju s strogim opozorilom izpustili na prostost. Razglasitev sodbe v slovenščini je tudi tokrat precej okrajšana. Tako ne izvemo, da so bili obdolženci v zaporu pri ljubljanskem kazenskem sodišču od 16. marca, zadnji del sodbe, ki se nanaša na Rakifa in Kokalja, pa je sploh izpuščen.²⁰

20 ARS 307, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, sk. 4, Krivitz Anton, Sabounig Andree, 2. 7. 1802.

Št. 7 – 1802 VII. 2. – Anton Krivic in Andrej Zabovnik, goljufija

Od te vischk gosposke u Zelouze je tebi Anton
 Kriviz leta Strafenga skus sodbo
 Sposnana, de bodesch ti Sa volo obftane gol=
 fie per te moke,
 zhes ta, do sdei schie
 prestan Arrest, sche skus dvua Mes=
 =zha, od dneva denaschinga, ke se
 tebi ta Sodba povei, u te mansch jez h schelesj derschan; Sram
 tega bodesch tudi ti douschan, tem
 Zhesarkem Verfleksamt leto Moko
 od teh Sadnech duinech Smlei=
 =nech, u kateri Smeti, Kamne, inu
 Pesk je snaiden bil, is 27
 goldinarju zhes poloscheino ratingo
 na Sai poverniti.
 Tude tebei Andre Sabounig je od
 te vischk gosposke u Zelouze leta Strafenga
 Skus Sodbo Sposnana, de bodesch ti
 Sa volo Golfie te moke, ke se ti
 met Zhesarko moko od malneska Kamna Klep, Smeti,
 inu pesk smeschou, u te mansch
 jez h u schelesj zhesch ta,
 do sdei schie preftan Arrest, sche
 skus en meszh, od dneva denaschinga
 derschan.

Od te višk gosposke v Celovce je tebi, Anton Krivic, le-ta štrafenga skuz sodbo spoznana, de bodeš ti zavolo obstane golfije per te moke, čez ta do zdej žje prestan arest še skuz dvua mesca od dneva denašinga, ke se tebi ta sodba povej, v te manš ječ [v] železi držan; zram tega bodeš tudi ti doužan tem cesar[s]kem²¹ ferfleksamt le-to moko od teh zadneh dujneh zmlejneh, v kateri smeti, kamne inu pesk je znajden bil, iz 27 goldinarju čez položajno ratingo nazaj povrniti.

Tudi tebej, Andre Zabovnik, je od te višk gosposke v Celovce le-ta štrafenga skuz sodbo spoznana, de bodeš ti zavolo golfije te moke, ke se ti met cesar[s]ko²² moko od malneška kamna klep, smeti inu pesk zmešou, v te manš ječ v železi čez ta do zdej žje prestan arest, še skuz en mesč od dneva denašinga držan.

21 Dejansko *česarkem*.

22 Dejansko *česarko*.

Zaradi enakega kaznivega dejanja goljufije pri moki je ljubljansko sodišče slab mesec pozneje obsodilo mlinarja Antona Zobca iz bližine Zaloga, ki je pristal v zaporu 12. junija 1802, tri mesece za Krivičevo skupino. Zobec, poleg že prestanega preiskovalnega zapora obsojen na tri mesece lažje ječe z javnim delom v okovih, se je za razliko od svojih predhodnikov očitno sprijaznil s prvostopenjsko sodbo in pravice ni iskal še v Celovcu. Tudi ta mlinar je goljufal državo, naznanil pa ga je oskrbni urad, ki je goljufiji prišel na sled.²³

Št. 8 – 1802 [VIII. 20.] – Anton Zobec, goljufija

Od te Zesarske Kraleve mestne glaune Richte,
je tebi Anton Sobetz, Malner sram Sal=
=loha, leta Strafenga Skus Sodbo Spos=
=nana, de bodesch ti, Sa volo Sprescha=
=ne inu obstane Golfie te moke, ke
se ti pesk met zesarsko moko Smeschou,
zhes ta, do sdei schie prestan Arrest,
od dneva denanschinga, sche skus tri
meszhe u te mansch jezh u Schelesach
derschan, inu htem ozitnumu delu
ponuzan.

Od te Cesarske kraleve mestne glavne rihte je tebi Anton Zobec, malner zram Zalo-
ha, le-ta štrafenga skuz sodbo spoznana, de bodeš ti zavolo sprešane inu obstane golfije
te moke, ke se ti pesk met cesarsko moko zmešou, čez ta do zdej žje prestan arest od
dneva denanšinga še skuz tri mesce v te manš ječ v železah držan, inu h tem očitnumu
delu ponucan.

Naslednji sodni primer iz istega leta 1802 se spet nanaša na tatvino in je le malo za prejšnjim doživel epilog na apelacijskem sodišču v Celovcu. Zaradi dveh tatvin, ene izvršene nad svojim gospodarjem in druge nad kolegom, je bil procesiran tkalski pomočnik Peter Volavc. Dejanje, zaradi katerega so ga prijeli, je zagrešil, ko je svojega gospodarja Franca Stroja spremljal v Logatec, kjer naj bi kupila vino. Ponoči je gospodarju izmaknil vrečo z njemu takrat neznano vsoto denarja, skrito na vozu med vrečami ovsa. Z ukradenimi 12 soldi ter 6 krajcarji in groši se je takoj napotil preko Vrhnike v Ljubljano, kjer ga je prijela policija in ga izročila mestnemu sodišču. Na zaslišanju ni priznal samo te tatvine, ampak tudi, da je pred približno tremi leti, ko je kot tkalski pomočnik delal v Guttaringu (Kotarče) na Koroškem, na ozemlju deželškega sodišča Althofen (Stari dvor), nekega večera ukradel kolegu (seinem Kameraden)

23 ARS 307, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, šk. 4, Sobetz Anton, 20. 8. 1802.

Jakobu Aichholzerju nekaj obleke in denarja. Po 160. členu (kazenskega zakona) je bila za takšno dejanje zagrožena zaporna kazen od 8 do 12 let prve stopnje, pri čemer je sodišče upoštevalo storilčevo priznanje, dotedanje lepo vedenje in obljubo, da bo Aichholzerju povrnil škodo. 6. septembra 1802, ko je bil že deseti mesec v preiskovalnem zaporu, ga je obsodilo na osem let lažje ječe z javnim delom in mu naložilo, da mora Aichholzerju plačati 36 goldinarjev. Celovško apelacijsko sodišče mu je osem dni zatem izreklo bistveno nižjo kazen: poleg že prestanega zapora samo tri mesece lažje ječe z javnim delom v okovih ter 12 udarcev s palico na začetku in koncu prestajanja kazni, oškodovanega tkalskega pomočnika Aichholzerja pa je napotilo, naj pri Volavcu sam išče odškodnino po redni pravni poti (s civilno pravdo).²⁴

Št. 9 – 1802 po IX. 14. – Peter Volavc, tatvina

Od te vischk Gosposke u Zelouze,
je tebi Peter Vollautz ta strafenga
Skus Sodbo Sposnana, de bodesch
ti Sa volo toje obstane, inu Svishane Tadvine
na tojem gespodarje, inu toim
tovarsche, u te lachke Jezhe
u schelesach sche skus tri mesze,
zhes tojo do sdei schie prejtano
jezho, derschan, inu htem ozit=
numu delu ponuzan, per tem
pa bodesch ti od Sazetga toje Strafenga
is 12, inu na Sadne toje Strafenga
spiet 12 Palz postrafan.
Tem Tekauschkem Gkesel Jakob
Aichholzer pa je negova Skoda, ka=
tiro je on Skus to Tatvino jemu,
zhes tebe obsojenga po ordnenge
tuje Skus prauo, na prei
obderschana.

Od te višk gosposke v Celovce je tebi, Peter Volavc, ta štrafenga skuz sodbo spoznana, de bodeš ti zavolo toje [= tvoje] obstane inu zvišane tadvine na tojem [= tvojem] gespodarje inu tojim tovarše v te lahke ječe v železah še skuz tri mesce čez tojo do zdej že prestano ječo držan inu h tem očitnumu delu ponucan, per tem pa bodeš ti od začetka toje štrafenga iz 12 inu na zadne toje štrafenga spjet 12 palc poštrafan. Tem tekavškem gezel Jakob Aichholzer pa je negova škoda, katiro je on skuz to tatvino jemu, čez tebe obsojenga po ordnenge, tu je skuz pravdo, naprej obdržana.

24 ARS 307, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, šk. 4, Vollautz Peter, 6. 9. 1802, 14. 9. 1802, 1. 10. 1802.

Iz istega leta 1802 je zanimiv primer sodbe zaradi nenamerne uboja, ki ga je v opitosti zagrešil eden od štirih obsojenih mladeničev iz Šiške. Štirje Šiškarji, Janez Inglič, po domače Preszopavc, Ignac Čepelnik, po domače Markovič, Franc Klemernič, po domače Gričar, in Janez Bizovičar, po domače Ločan, so iz krčme pri Učanu sledili nekemu domačemu dekletu, ki je šlo ravno mimo s fantom z Viča, Janezom Babnikom, po domače Šetino. Ob enajsti zvečer so se fantje oborožili s palicami, obkolili dekletovo hišo in pri zadnjih vratih vdrli vanjo, da bi vsiljivca iz druge vasi po sicer nedovoljenem vaškem običaju (Dorfsitte) prestrašili in ga spravili na plano. Prvoobtoženi Inglič je nesrečnega Vičana pri sprednjih vratih ubil, pri čemer je tudi sam prislužil rano, ki jo je bilo mogoče pripisati silobranu. V preiskavi so po zaslišanju storilcev in prič ugotovili, da ni šlo za naklepni umor ali sovražnost (maščevanje), ampak za mladostniško razgretost pod vplivom vina. Glede na mladost, dotedanje lepo vedenje in okoliščine so jo šišenski fantje po razsodbi ljubljanskega mestnega in deželskega sodišča odnesli z razmeroma milimi kaznimi. Janez Inglič je bil zaradi uboja in javnega nasilja obsojen na štiri leta lažje ječe prve stopnje z javnim delom v okovih, drugi trije fantje pa zaradi javnega nasilja na tri mesece enako strogega zapora. Poleg tega so morali lastnici hiše, v katero so vdrli, Mici Kepič, po domače Glazerci (Glaserin), povrniti škodo 34 krajcarjev, za prestani strah in udarec pa plačati še 10 goldinarjev deželne veljave. Plačilo sodnih stroškov v višini 2 goldinarjev je sodišče naložilo samo Ingliču, medtem ko jih je ostalim fantom odpustilo, ker so bili brez sredstev. Petega obdolženca Simona Komana je zaradi pomanjkanja dokazov oprostilo obtožbe.

Celovško apelacijsko sodišče je kazen vsem obsojenim še omililo, saj je Ingliču namesto štirih let dosodilo le enoletno zaporno kazen, drugim trem fantom pa po en mesec. Mico Kepič je napotilo, naj išče povračilo škode in zadoščenje po redni pravni poti. Razglasitev sodbe v slovenščini je kot običajno vsebinsko okrnjena v prvem delu, ki navaja kronologijo sodnega postopka.²⁵

25 ARS 307, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, šk. 4, Inglicsch, Tschepelnik, Klementschtz, Wesovitscher, 17. 8. 1802, 17. 9. 1802.

Št. 10 – 1802 IX. 19. – Janez Inglič, Ignac Čepelnik, France Klemenčič in Janez Bizovičar, uboj in javno nasilje

Od Od te vischk gosposke u Zelouze, je tebi Janes Inglitsch szer Prestopauz imenuan, leta Strafenga Skus Sodbo u gnade Sposnana, de bodesch ti Sa volo te ozitne guaute, inu ubivaina u Schiske, u te lochke jezhe Skus enu letu u schelesach derschan, inu htem ozhitnumu delu ponuzan; per tem se ti doushan sposnan, te mestne Richte Sa te jezhe uncostenge dua goldinarja poverniti.

Tudi vam treim, tuje tebi Naze Tschepeelnik Szer Markovitsch imenuan, tebi Franze Klementschtz Szer Grietschar imenuan, inu tebi Janes We-sovitscher Szer Lotschan imenuan, leta Strafenga Skus Sodbo u gnade Sposnana, de boste vi terje Sa volo perneschene ozitne Guate u Schischke, u te lachke jezhe, skus en mesz u schelesach derschan, inu htem ozhitnumu delu ponuzan.

Mitze Kepeschke pak bode na prei obderschanu, leto ne Sterjene Skodo, inu Sa dost Sterjeine, zhes te tri obsojene po ornenge iskati.

Odte višk gosposke v Celovce, je tebi, Janez Inglič, scer Prestopavc imenvan, leta štrafenga skuz sodbo v gnade spoznana, de bodeš ti zavolo te očitne gvaute inu ubivajna v Šiške v te lohke ječe skuz enu letu v železah držan inu h tem očitnumu delu ponucan; per tem se ti doužan spoznan te mestne rihte za te ječne uncostenge dva goldinarja povrniti.

Tudi vam trejm, tu je tebi, Nace Čepelnik, scer Markovič imenvan, tebi, France Klemenčič, scer Gričar imenvan, inu tebi, Janez Bezovičar, scer Ločan imenvan, leta štrafenga skuz sodbo v gnade spoznana, de boste vi terje zavolo pernešene očitne gvate v Šiške v te lahke ječe skuz en mesc v železah držan inu h tem očitnumu delu ponucan.

Mice Kepeške pak bode naprej obdržanu le-to né [njej] sterjene škodo inu zadost-sterjeine čez te tri obsojene po ornenge iskati.

Ta viski Gospoška u Felouze je ~~1798~~
 sa vola umorjena soiga lestrnige otro,
 Za sžus sodbo is grade sposnala.
 Ta adlogasckhe gospoška tega tridesetga
 8te 1798. saperska inu drugi dan na jeb
 carsko rickto zhesdana Miksa Schnider,
 febrisch code savolo umorjena soiga lestr-
 nige otroška hēte poterpickhe lachke
 jekhe inu k' otchitrimu delu u skellesu
 sžus ofen ceth saderskana jenu per
 temu Erglaspitu te code inu u sahe
 celu na ta dua jen duesetga 8te ko je
 na ta dan na kaliriga je ona otra,
 Za umorila usellej se trideset dober
 na mirjerech slazus is febrisch postha,
 jana. Ta ricktol spende se bodoje
 got usignere.
 U iblani tega 18. Seberuaria 1803.

Slika 2: Sodba detomorilki Mici Žnidaršič, razglašena 18. februarja 1803 (ARS 307, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, šk. 4, Schniderschitsch Mitza).

Za razliko od dobro dokumentiranega nenaklepnega uboja v Šiški vemo zelo malo o detomoru, ki se je zgodil istega leta 1802 in dobil sodni epilog pred apelacijskim sodiščem v začetku naslednjega leta. V sodnem spisu sta namreč le prvostopenjska in drugostopenjska sodba ter slovenska razglasitev slednje. Med obravnavanimi sodbami gre za edini primer obsojenke. Detomorilko Marijo – Mico Žnidaršič je deželno sodišče Logatec izročilo v nadaljnjo obravnavo ljubljanskemu magistratu kot privilegiranemu kazenskemu sodišču, ki jo je po priznanju dejanja obsodilo na petnajst let ječe prve stopnje z javnim delom, primernim njenemu spolu in telesnim močem. Zaradi uboštva ji je spregledalo plačilo sodnih stroškov. V Celovcu so ji kazen skrajšali na osem let, vendar so dodali telesno kazen: vsako leto 22. oktobra, na dan otrokovega umora, bo skupaj z objavo sodbe deležna tridesetih dobro odmerjenih udarcev s šibo po hrbtu. Slovenska razglasitev te sodbe bolj kot ostale sledi izvirniku, saj omenja postopek od aretacije dalje, poleg prve sodbe iz leta 1703 (št. 1) pa ima tudi edina datacijo v slovenščini.²⁶

Št. 11 – 1803 II. 18. – Mica Žnidaršič, detomor

Ta vischi Gosposka u Zelouze je
sa volo umorjena soiga lestniga otro=
ka skus sodbo is gnade sposnala.
Ta od logaschke gosposke tega tridesetga
8bra 1802. saperta inu drugi dan na jeb=
lansko richto zhesdana Mitza Schnider=
schitsch bode savolo umorjena soige lest=
niga otroka hé te poterpiotsh lachke
jezhe inu h' otschitnimu delu u shellesu
skus ojssem leth sadershana jenu per
temu Ersglaßsilu te sodbe inu u sake
letu na ta dua jen duesetga 8bra to je
na ta dan na katiriga je ona otra=
ka umorila usellej se trideset dober
na mirjenech Slakuo is schibo postra=
fana. Te richtne spende pa bodejo
gor usignene.

U iblani tega 18. Feberuaria 1803.

26 ARS 307, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, šk. 4, Schniderschitsch Mitza, 28. 1. 1803, 7. 2. 1803, 18. 2. 1803.

Ta viši gosposka v Celovce je zavolo umorjena sojga lestniga otroka skuz sodbo iz gnade spoznala.

Ta od logaške gosposke tega tridesetga oktobra 1802 zaprta inu drugi dan na jeblansko rihto čezdana Mica Žnideršič bode zavolo umorjena sojge lestniga otroka he te poterpioč lahke ječe inu h očitnimu delu v železu skuz osem let zadržana jenu per temu erzglasilu te sodbe inu vsake letu na ta dvajen dvesetga oktobra, to je na ta dan, na katiriga je ona otraka umorila, vselej se trideset dober namirjenih šlakvo iz šibo poštrafana. Ta rihtne špende pa bodejo goruzignene.

V Iblani tega 18. februarja 1803.

Nekaj več podrobnosti poznamo o drugem sodnem primeru iz leta 1803, ko sta bila najprej v Ljubljani in nato na drugi stopnji v Celovcu obsojena ladijska hlapca (Schiffknechte) Simon Kozjak in Matija Cimerman, in sicer zaradi pomoči pri dezertertvu. Ko sta približno pet tednov pred aretacijo prenočevala v vasi Rečica (im Dorfe Retscheche) dve uri pod Karlovcem, ju je pri njuni ladji v sami srajci in hlačah pričakal ubegli vojak Matija Gabrina iz karlovškega pešpolka nadvojvode Rudolfa in ju prosil, naj mu ostrižeta lase in data nekaj hrane. Moža sta mu ugodila in mu zapovrh izročila 12 krajcarjev in več kosov obleke. Iz sodnega spisa ni razvidno, kako sta pristala v zaporu, vemo le, da sta dejanje priznala in da je bil dezertter takoj prijjet. Ljubljansko mestno in deželsko sodišče je Kozjaku izreklo petletno zaporno kazen druge stopnje z javnim delom, računano od dneva aretacije, Cimermanu pa poleg enega leta lažjega zapora naložilo plačilo dvojne regrutnine (Rekroutengeld) v vojno blagajno, obema zaradi nudenja potuhe pri dezertertvu (Vorschubleistung zur Deserzion). Celovško apelacijsko sodišče je Kozjaku kazen znatno znižalo, saj mu je poleg šestih mesecev, preživetih v preiskovalnem zaporu, dosodilo šest mesecev lažje ječe prve stopnje z javnim delom. Matiji Cimermanu je potrdilo kazen plačila dvojne regrutnine, in sicer v višini 50 goldinarjev, mu izreklo opomin, zaporno kazen pa je že odslužil s preiskovalnim zaporom. Ker sta bila oba brez sredstev, ju je sodna oblast oprostila plačila sodnih stroškov (Kriminalkosten). V slovenski razglasitvi sodbe so, kot običajno, izpuščeni podatki o aretaciji in postopku ter s tem povezani datumi.²⁷

27 ARS 307, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, šk. 4, Kosiack Simon, Zimmerman Mathia, 10. 6. 1803, 24. 6. 1803.

Št. 12 – 1803 VI. 24. – Simon Kozjak in Matija Cimerman, pomoč pri dezertstvu

Od vischk Gosposke u Zelouze je tebi
Simon Kosiak ta Strafenga Skus Sodbo
Sposnana, de bodesch ti Sa volo, ke Se
ti od Erzherzog Rudolfoga Infanteri
Regimenta tem Gmaine Soldate Anton
Gabrina deserziona per loschnast
dau, inu na prei pomago, Satu, u
gnade, u te lachke jezhe, zhes ta
do sdei schie preſtan Arrest, Sche
Skus Schiest Meszhu, od dniva denaschen=
=ga, htem ozitmu delu u Schelesach derschan.

Tudi tebi Mathia Zimmermann je
od vischk Gosposke u Zelouze ta
Strafenga Skus Sodbo Sposnana,
te se ti douschan, Sa volo, ke se tu=
=di ti tem gmen Soldato Anton Ga=
=brina deserziona per loschnaſt dau,
pa lè, ta doppelt Regrout dnar is
piedeset Guldinarie u to Zesarko
Soldaschko Kaſso plazet, inu te
je ta do sdei schie preſtane Arreſt
Sa Strafengo dol puschen, inu
podesch, koker se bode tebi sdei, od tie
nasche jeblanske Richta ta prau
nauk se na prei dau, stoiga Arreſta
on spuschen.

Od višk gosposke v Celovce je tebi, Simon Kozjak, ta štrafenga skuz sodbo spoznana, de bodeš ti zavolo, ke se ti od ercherzog Rudolfoga infanteri regimenta tem gmajne soldate Anton Gabrina dezerciona perložnast dau inu naprej pomago, zatu v gnade v te lahke ječe čez ta do zdej žje prestan arest še skuz šjest mescu od dniva denašenga h tem očitmu delu v železah držan.

Tudi tebi, Matija Cimerman, je od višk gosposke v Celovce ta štrafenga skuz sodbo spoznana, te se ti doužan zavolo, ke se tudi ti tem gmen soldato Anton Gabrina dezerciona perložnast dau, pa le ta dopelt regrut²⁸ dnar iz pjedeset guldinarje v to cesar[s]ko soldaško kaso plačet, inu te je ta do zdej žje prestane arest za štrafengo dol pušen inu podeš, koker se bode tebi zdej, od tje naše jeblanske rihte ta prav nauk ze naprej dau, s tojga aresta on [= ven] spušen.

28 Dejansko *regrout*, vendar gre za francizem, ki se tudi v nemščini izgovarja kot regrut.

Najmlajša razglasitev sodbe je iz leta 1808, sodbo je izreklo apelacijsko sodišče v Celovcu, izrečena pa je bila za kaznivi dejanji cestnega rop in poskusa rop. Dejanji, ki sta se zgodili v neposredni bližini Ljubljane, sta v sodnem spisu precej natančno dokumentirani. Pred mestnim in deželskim sodiščem so se znašli trije cestni roparji, in sicer Martin Zajc iz Šmartnega, imenovan Kocjan, Martin Taškar, po domače Mihovc, in Jurij Košir, po domače Majdalenik, doma na Ježici. Vsi trije so bili udeleženi pri ropu na Dolenjski cesti in pri poskusu rop na Viški cesti, medtem ko obtoženima Zajcu in Koširju ni bilo mogoče dokazati roparskega napada pri Zalogu, za posledicami katerega je napadeni naslednji dan umrl. Taškarju se je po vsem sodeč uspeli izogniti roki pravice, druga dva sotorilca pa sta plačala veliko ceno. Prvostopenjsko sodišče je Koširja obsodilo na 11 let težke ječe ter mu naložilo plačilo sodnih stroškov v višini 112 goldinarjev in 24 krajcarjev, kakor tudi 12 goldinarjev sodne takse. Martinu Zajcu je sodišče za isti dejanji in delitev naropanega blaga prisodilo 12 let težke ječe, plačati je moral 105 goldinarjev in 23 krajcarjev sodnih stroškov ter 12 goldinarjev sodne takse. Apelacijsko sodišče v Celovcu je Koširjevo kazen potrdilo, Zajcu pa jo je z dvanajstih let znižalo na osem, vendar naj bi bil deležen še telesne kazni, in sicer 20 udarcev s palico na začetku, sredi in ob koncu prestajanja kazni. Slovenska razglasitev drugostopenjske sodbe je glede na nemški izvirnik vsebinsko nekoliko okleščena. Njena posebnost je od vseh najdaljše, zelo svobodno, opisno poimenovanje apelacijskega sodišča v Celovcu: »Ta cesarsku krajlevna čez obsojejne teh hudadelnikov gori postavljena vikši gosposka v Celovci.«²⁹

29 ARS 307, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, šk. 4, Seitz Martin, Koschir Juri, 29. 12. 1807, 28. 3. 1808.

Št. 13 – 1808 po III. 28. – Martin Zajc in Jurij Košir, cestni rop in poskus ropa

Ta Zefsarsku Kraileuna zhes Obfsojeine teh Hudadelni=
=kou gori postaulena vikshi Gosposka ú Zelouzi je zhes hu=
=dobnu Dianjie teh od lete meistne Gosposke savolo sturjeniga Ropa
rejšojenih Martina Saitza, szer imenuvaniga Kotziana,
inu Jurja Koschirja, szer imenuvaniga Maidalenicka to Sodbo
te Straffenge tocku sklenila:

Ti Martin Seitz gmen imenuvan Kotzian imasch sa=
=volo tega obstajozh, inu pravizhnu resgledanga ú Tovarscht=
=vu Micha Taschkarja szer imenuvaniga Michoutza, inu
Jurja Koschirja szer imenuvanga Maidalenicka doperne=
=scheniga Ropa, inu dalei savol skuschanga Ropa skus
Napreizhakanjie na vischki zesti, inu Partenje tega ve=
=deozh sropanga Blaga skus 12. Let ú teshki Jezhe per=
=derschan,

Ti Juri Koschir szer imenuvan Maidalenig pak
imasch savol tega obstajozh, inu pravizhnu super tebe
resiskaniga na dolenski zesti ú Septembru 1806.tiga Lei=
=ta u Shpanovije Micha Taschkarja szer imenuvanga Mi=
=choutza, inu Martina Seitzza szer imenuvanga Kotzia=
=na sturjeniga Ropa, inu po letem ú Mejszu Octobru
skuschanga Ropanja na vischki zesti skus 8. Leit ú
Teschki Jezhi perdershan, inu ú Sazhetku, Sredi, inu
Hkonzu toje Straffenge, ufsakikrat is 20.^{mi} Palzami
poshtrafan biti.

Ta cesarsku krajlevna čez obsojejne teh hudadelnikov gori postavljena vikši
gosposka v Celovci je čez hudobnu dijanje³⁰ teh od lete mejstne gosposke zavolo
sturjeniga ropa rezsojenih Martina Zajca, scer imenuvaniga Kocjana, inu Jurja Košir-
ja, scer imenuvaniga Majdalenika, to sodbo te štraffenge toku sklenila:

Ti, Martin Zajc, gmen imenuvan Kocjan, imaš zavolo tega obstajoč inu pravičnu rezgle-
danga v tovarštvu Miha Taškarja, scer imenuvaniga Mihovca, inu Jurja Koširja, scer imenu-
vanga Majdalenika, dopernešeniga ropa inu dalej zavol skušanga ropa skuz naprejčakanje
na Viški cesti inu partenje tega vedeoč zropanga blaga skuz 12 let v težki ječe perdržan,

ti, Juri Košir, scer imenuvan Majdalenig, pak imaš zavol tega obstajoč inu pra-
vičnu zuper tebe reziskaniga na Dolenski cesti u septembru 1806-tiga lejta v špano-
vije Miha Taškarja, scer imenuvanga Mihovca, inu Martina Zajca, scer imenuvanga
Kocjana, sturjeniga ropa inu po letem v mescu oktobru skušanga ropanja na Viški
cesti skuz 8 lejt v težki ječi perdržan inu v začetku, sredi inu h koncu toje štraffenge
usakikrat iz 20-mi palcami poshtrafan biti.

30 Dejansko *dianje*.

PRAVOPISNE, JEZIKOVNE IN TERMINOLOŠKE ZNAČILNOSTI BESEDIL

Pravopisnih in jezikovnih značilnosti besedil se bomo samo dotaknili, več pozornosti pa bo namenjene pravni terminologiji ter teže razumljivim besedam in besednim zvezam.

Gledano v celoti je v pravopisu veliko odstopanja od takratne knjižne norme in bohoričice, kakor je bila rokopisna uradovalna slovenščina tega časa nasploh manj pod vplivom knjižnega jezika in veliko bolj izraz »individualnih pravil« (prim. Golec, 2005, 284; Golec, 2020, 221). Skladnja besedil na škodo razumljivosti in jezikovne prožnosti precej dosledno sledi nemškemu izvirniku, pri čemer so nekateri manj pomembni deli včasih tudi izpuščeni. Pogosto so besedila oprta na nemščino tudi besedotvorno, najsi gre za kalke ali za prevzete izraze.

Po splošnem vtisu je vseh pet piscev prihajalo z območij dolenske narečne skupine, pri vsakem pa je opaziti tudi določene individualne značilnosti, ki jih gre večinoma pripisati posameznikovemu domačemu idiomu. Franc Pirnat, sestavljalec petih razglasitev sodb iz let 1793 in 1794 (št. 1–4 in 6), je pisal: lejt, lejta, skuz, tejden, neznani avtor besedila iz leta 1793 (št. 5) pa lejta, lejt, lejtas, skus, skuzi, tejden. Pri zapisovalcu petih priseg iz let 1802 in 1803 (št. 7–10 in 12), najverjetneje Jožefu Urbasu, beremo: skuz, žje, položejno, dvua, enu letu, trejm, terje, perložnast, šjest, pjdeset. Neidentificirani avtor ene same razglasitve sodbe, nastale leta 1803 (št. 11), je rabil oblike: skuz, vsake letu, jenu, otraka, sestavljalec najmlajšega besedila iz leta 1808 (št. 13), prejkone sekretar Martin Mihael Gerson, pa: v Celovci, mejstne, toku, imenuvaniga, imenuvanga, pravičnu, reziskaniga. Zanimivo je, da se toponim Ljubljana in pridevnik ljubljanski pojavljata v treh oblikah: lublanski (št. 1 in 4), jeblanski (št. 11) in Iblana (št. 11), pri čemer sta zadnji dve delo istega pisca.

Glede črkopisno-pravopisne podobe kaže poudariti ugotovitev, da so vsi pisci precej dosledno zapisovali šumevec [č] z bohoričičnim sestavljenim grafemom zh; zaradi majhnega števila pojavitev sta delni izjemi avtorja besedil št. 5 in 11. Dva druga sestavljena grafema za isti glas, nemški tsch in prilagojeni tsh, se v glavnem pojavljata v lastnih imenih, ki so jih tudi v slovenskih besedilih pisali po nemški normi (Roschitz, Koschir, Schischka), tu in tam pa je [č] pred samoglasnikoma [i] in [e] zapisan še kot z. Veliko večja neenotnost vlada pri zapisovanju šumevcev [š] in [ž], med katerima ni dosledno razlikoval noben pisec. Pirnat je bil za oba glasova najbolj naklonjen pisanju sh, rabil je tudi sestavljene grafeme sch, ſch in ſh ter grafem s, za glasovno zvezo [šk] enkrat sch in enkrat sk, za glasovno zvezo [šp] pa sp. Urbas je za razliko od Pirnata praviloma tako [š] in [ž] pisal kot sch, samo izjemoma sh, pri glasovni zvezi [šk] tudi sk in za [šp] sp. Najbolj dosledno je rabil znake za šumevce pisec zadnjega besedila (št. 13), pri katerem je glas [č] vselej zh, druga dva šumevca pa skoraj vedno sch; [ž] enkrat sh, [š] pa trikrat sh in v glasovni zvezi [st] s.

Terminološka podoba razglašenih sodb je, vsaj kar zadeva pravno terminologijo, precej enolična, kar je glede na naravo in obliko dokumentov razumljivo. V glavnem srečujemo najbolj splošne pojme s področja sodstva in prava, pa tudi drugo izrazje je zastopano dokaj skromno.

V nadaljevanju so tabelarično prikazana poimenovanja sodnih oblastev, kazenskosodni in drugi pravni izrazi in besedne zveze ter nazadnje, zaradi težje razumljivosti, še nekateri drugi izrazi in besedne zveze. V pomoč nadaljnjim preučevanjem so predstavljeni skupaj s kontekstom in z nemško predlogo.

Poimenovanja sodnih oblastev

Cesarsko-kraljevo mestno in deželno sodišče v Ljubljani	
cesarsko kraljeva gospodska tega lublanskiga mesta (št. 1)	Od te Cesarske kraljeve gospodske tega lublanskiga mesta – [NEMŠKO: Von dem befreiten k: k: Kriminalgericht der Hauptstadt Laibach]
lublanska rihtna gospodska	Od te lublanske rihtne gospodske (št. 4) – [NEMŠKO: von dem befreüten k: k: Kriminalgerichte der Hauptstadt Laibach]
mestna inu dužeska/dužeuška rihtna gosposka v Lublani (št. 5)	per ti mestni inu dužeski rihtni gosposk v Lublani (št. 5) – [NEMŠKO: bei dem Stadt= und Landgericht zu Laibach] per ti mestni inu dužeuški rihtni gosposki v Lublani (št. 5) – [NEMŠKO: bei dem Stadt= und Landgerichte zu Laibach]
cesarsko kraljeva mestna glavna rihta	Od te Cesarske kraljeve mestne glavne rihte (št. 8) – [NEMŠKO: Von dem Magistrat der k. k: Hauptstadt Laibach als befreiten Bann und Kriminalgericht]
mestna rihta	te mestne rihte (št. 10) – [nemško: bei dem Stadt= und Landgericht Laibach]
jeblanska rihta	na jeblansko rihto (št. 11) – [NEMŠKO: an das Stadtgericht zu Laibach] od tje naše jeblanske rihte (št. 12) – [NEMŠKO: ni navedbe]
mejstna gosposka	od lete mejstne gosposke (št. 13) – [NEMŠKO: von dem Laibacher Stadtmag:]

Cesarsko-kraljevo notranjeavstrijsko apelacijsko in višje kazensko sodišče v Celovcu	
v Celovcu stajoča vikše rihtna gospodska	Ta v Celovcu stajoča vikše rihtna gospodska (št. 2) – [<i>NEMŠKO</i> : das k: k: i/oe Appellazions= und Kriminalobergericht]
viškše v Celovcu stajoča rihtna gospodska	Ta viškše v Celovcu stajoča rihtna gospodska (št. 3) – [<i>NEMŠKO</i> : das k: k: I: Ö: Appellazions= und Kriminal Obergericht]
Krajleva inu cesarska rihtna vikši gosposka v Celovcu	Le-ta Krajleva inu cesarska rihtna vikši gosposka v Celovcu (št. 5) – [<i>NEMŠKO</i> : das k: k: Inner O ^e Appell und Kriminalobergericht]
viškše rihta	Ta viškše rihta (št. 6) – [<i>NEMŠKO</i> : das k: k: inneröisterreiechiche Appellazions= und Kriminalobergericht]
višk gosposka v Celovce	Od te višk gosposke v Celovce (št. 7) – [<i>NEMŠKO</i> : das k: k: inneröisterreiechiche Appellazions= und Kriminal Obergericht] Od te višk gosposke v Celovce (št. 9) – [<i>NEMŠKO</i> : das k: k: Inner O ^e Appell und Kriminalobergericht] Od te višk gosposke v Celovce (št. 10) – [<i>NEMŠKO</i> : das k: k: Inner O ^e Appellazions und Kriminal Obergericht] Od višk gosposke v Celovce (št. 12) – [<i>NEMŠKO</i> : das k: k: I: O ^e Appell und Kriminalobergericht]
viši gosposka v Celovce	Ta viši gosposka v Celovce (št. 11) – [<i>NEMŠKO</i> : das k: k: I: O ^e Appell und Kriminalobergericht]
cesarsku krajlevna čez obsojejne teh hudadelnikov gori postavljena vikši gosposka v Celovci	Ta cesarsku krajlevna čez obsojejne teh hudadelnikov gori postavljena vikši gosposka v Celovci – (št. 13) – [<i>NEMŠKO</i> : das k: k: i. oe. Appell und Kriminal Obergericht]

Kazenskosodni in drugi pravni izrazi in besedne zveze

priznано (priznanje krivde)	
obstano	<p>zavolo treh obstaneh tatvine (št. 1) – [NEMŠKO: wegen dreÿ eingestandenen [...] Diebstählen]</p> <p>zavolo obstane golfije (št. 7) – [NEMŠKO: wegen der verübt eingestandenen und rechtlich erhobenen Verbrechen des Trugs]</p> <p>zavolo sprešane inu obstane golfije te moke (št. 8) – [NEMŠKO: wegen der geständig und erhobenermassen unternommenen Sandmischung]</p> <p>zavolo toje obstane inu zvišane tadvine (št. 9) – [NEMŠKO: wegen dem einbekannt verübten, gesetzlich erhobenen Verbrechen des Diebstahls]</p>
samo od sebe spoznano	<p>zavolo tega sam od sebe spoznaniga [...] ravbarskiga popadvanja (št. 5) – [NEMŠKO: wegen des einbekannten [...] rauberischen Angriffs]</p>
obstajoč	<p>zavolo tega obstajoč inu pravičnu rezgledanga [...] dopernešeniga ropa (št. 13) – [NEMŠKO: wegen des geständig und rechtlich erhobenen [...] verübten Raubes]</p> <p>zavol tega obstajoč inu pravičnu zuper tebe reziskaniga [...] sturjeniga ropa (št. 13) – [NEMŠKO: wegen des geständig und rechtlich erhobenen [...] verübten Raubes]</p>

goljufija	
golfija	<p>zavolo obstane golfije (št. 7) – [NEMŠKO: wegen der verübt eingestandenen und rechtlich erhobenen Verbrechen des Trugs]</p> <p>zavolo golfije te moke (št. 7) – [NEMŠKO: wegen den verübt einbekannten gesetzlich erhobenen Verbrechen des Trugs]</p> <p>zavolo sprešane inu obstane golfije te moke (št. 8) – [NEMŠKO: wegen der geständig und erhobenermassen unternommenen Sandmischung]</p>
prestan zapor	
prestan arest	<p>čez ta do zdej žje prestan arest (št. 7 – dvakrat, 8 in 12) – [NEMŠKO: über den bereits ausgestandenen Arrest (št. 7); über den bisher ausgestandenen Arrest (št. 8); über den bereits ausgestandenen Arrest (št. 12)]</p>
prestana ječa	<p>čez tojo do zdej žje prestano ječo (št. 9) – [NEMŠKO: über den bereits ausgestandenen Arrest]</p>
izvršeno/storjeno/zagrešeno	
dopernešeno	<p>zavolo dopernešene tatvine (št. 2) – [NEMŠKO: wegen des [...] begangenen Diebstahls]</p> <p>na te [...] dopernešene tatvine (št. 4) – [NEMŠKO: an einem [...] verübten Diebstahle]</p> <p>zovolo ponoče dopernešene tatvine (št. 6) – [NEMŠKO: wegen zur Nachtzeit verübten Diebstahls]</p> <p>zavolo tega [...] dopernešeniga ropa (št. 13) – [NEMŠKO: wegen des [...] verübten Raubes]</p>
pernešeno	<p>zavolo pernešene očitne gvate (št. 10) – [NEMŠKO: wegen des begangenen Verbrechens der öffentlichen Gewalt]</p>
tatvina, kraja	
tatvina	<p>zavolo treh obstaneh tatvine (št. 1) – [NEMŠKO: wegen dreÿ [...] Diebstählen]</p> <p>zavolo dopernešene tatvine (št. 2) – [NEMŠKO: wegen des [...] begangenen Diebstahls]</p> <p>tu je tatvine (št. 5) – [NEMŠKO: ni navedbe]</p> <p>zovolo ponoče dopernešene tatvine (št. 6) – [NEMŠKO: wegen zur Nachtzeit verübten Diebstahls]</p>
tadvina	<p>zavolo toje obstane inu zvišane tadvine (št. 9) – [NEMŠKO: wegen dem einbekannt verübten, gesetzlich erhobenen Verbrechen des Diebstahls]</p>

razsoditi, razsojeno	
iz gnade spoznati	iz gnade spoznala (št. 2, 3) – [NEMŠKO: aus Gnade dahin zu mildern befunden (št. 2); aus Gnade dahin zu schöpfen befunden (št. 3)] iz gnade toku spoznala (št. 6) – [NEMŠKO: aus Gnade dahin zu schöpfen befunden]
spoznati	bo [...] spoznano (št. 4) – [NEMŠKO: zu Recht erkannt]
na to vižo za prov spoznati	na to vižo skleniti za prov spoznala (št. 5) – [NEMŠKO: das Strafurtheil dahin zu schöpfen befunden]
štrafenga skuz sodbo spoznana	le-ta štrafenga skuz sodbo spoznana (št. 7 – dvakrat) – [NEMŠKO: das Strafurtheil dahin zu schöpfen befunden] le-ta štrafenga skuz sodbo spoznana (št. 8) – [NEMŠKO: zu Recht erkannt] ta štrafenga skuz sodbo spoznana (št. 9) – [NEMŠKO: das Urtheil aus Gnade dahin zu schöpfen befunden] ta štrafenga skuz sodbo spoznana (št. 12) – [NEMŠKO: das Strafurtheil dahin zu schöpfen befunden]
štrafenga skuz sodbo v gnade spoznana	le-ta štrafenga skuz sodbo v gnade spoznana (št. 10) – [NEMŠKO: ni navedbe]
skuz sodbo iz gnade spoznati	skuz sodbo iz gnade spoznala (št. 11) – [NEMŠKO: das Urtheil aus Gnade dahin zu schöpfen befunden]
sodbo te štrafenge skleniti	to sodbo te štrafenge toku sklenila (št. 13) – [NEMŠKO: das Strafurtheil dahin zu schöpfen befunden]
obvezan	
doužan	se ti doužan (št. 10) – [NEMŠKO: schuldig sey]
sodba	
sodba	sodba (št. 1) – [NEMŠKO: ni navedbe] le-ta štrafenga skuz sodbo spoznana (št. 7 – dvakrat) – [NEMŠKO: das Strafurtheil dahin zu schöpfen befunden] se tebi ta sodba povej – [NEMŠKO: ni navedbe] le-ta štrafenga skuz sodbo spoznana (št. 8) – [NEMŠKO: zu Recht erkannt] ta štrafenga skuz sodbo spoznana (št. 9) – [NEMŠKO: das Urtheil aus Gnade dahin zu schöpfen befunden] le-ta štrafenga skuz sodbo v gnade spoznana (št. 10) – [NEMŠKO: ni navedbe] skuz sodbo iz gnade spoznala (št. 11) – [NEMŠKO: das Urtheil aus Gnade dahin zu schöpfen befunden] per temu erzglasilu te sodbe (št. 11) – [NEMŠKO: bei Kundmachung dieses Urtheils] ta štrafenga skuz sodbo spoznana (št. 12) – [NEMŠKO: das Strafurtheil dahin zu schöpfen befunden] to sodbo te štrafenge toku sklenila (št. 13) – [NEMŠKO: das Strafurtheil dahin zu schöpfen befunden]
urtel	ta urtel te štrafenge (št. 5) – [NEMŠKO: das Strafurtheil]

ponarejanje denarja	
narejajne teh folš denarjov	zovolo narejajna teh folš denarjov (št. 3) – [NEMŠKO: wegen Münzfälschung]
težka ječa	
časna trda ječa	h te časne trde ječe (št. 3) – [NEMŠKO: zum in ersten Grade zeitlichen harten Gefängnisse]
dolgo terpejoča trda ječa v prvemu postavk	h ti dougu terpejoč trdi ječi v prvemu postavk (št. 5) – [NEMŠKO: zum langwierig harten Gefängnis im ersten Grade]
težka ječa	v težki ječe (št. 13) – [NEMŠKO: im schweren Kerker] v težki ječi (št. 13) – [NEMŠKO: im schweren Kerker]
lahka/lažja ječa	
časna lohkejša ječa	h te časne lohkejše ječe (št. 2) – [NEMŠKO: zum zeitlich gelieden Gefängniß (št. 2); zum im ersten Grade zeitlich gelieden Gefängniß (št. 6g]
lohkejša časna ječa	h te lohkejše časne ječe (št. 4) – [NEMŠKO: zu dem im ersten Grade zeitlichen gelieden Gefängniße]
manša ječa	v te manš ječ (št. 7 – dvakrat, št. 8) – [NEMŠKO: zum im ersten Grad zeitlich gelieden Gefängniß (št. 7); zu dem im ersten Grade zeitlich gelieden Gefängniße (št. 8)]
lahka ječa	v te lahke ječe (št. 9, 10 in 12) – [NEMŠKO: in zeitlich gelieden Gefängniß (št. 9); zum im erster Grade zeitlich gelieden Gefängniß (št. 10); zum zeitlich gelieden Gefängniß im ersten Grad (št. 12)] v gnade v te lahke ječe (št. 11) – [NEMŠKO: aus Gnade zum zeitlich gelieden Gefängniß im ersten Grad]
lohka ječa	v te lohke ječe (št. 10) – [NEMŠKO: zum in erster Grade zeitlich gelieden Gefängniß]
poterpioč lahka ječa	he te poterpioč lahke ječe (št. 11) – [NEMŠKO: zum im ersten Grad anhaltend gelieden Gefängniß]
1. stopnja težje ječe	
dolgo terpejoča trda ječa v prvemu postavk	h ti dougu terpejoč trdi ječi v prvemu postavk (št. 5) – [NEMŠKO: zum langwierig harten Gefängnis im ersten Grade]
2. stopnja ječe	
v drugem grad cajtna ječa	k té v drugem grad cajtna ječe (št. 1) – [NEMŠKO: zu dem in 2 ^{ten} Grade zeitlichen Gefäng=niße]
trajajoča/neprekinjena ječa	
poterpioč lahka ječa	he te poterpioč lahke ječe (št. 11) – [NEMŠKO: zum im ersten grad anhaltend gelieden Gefängniß]

javno delo	[<i>NEMŠKO</i> : zur öffentlichen Arbeit]
videoče delo	k [...] videočemo delu (št. 1)
očitno delo	k [...] očitnemu delu (št. 2, 3, 6) k [...] očitnemu delu (št. 4) h tem očitnemu delu ponucan (št. 8, 9, 10 – dvakrat) h očitnemu delu (št. 11) h tem očitmu delu (št. 12)
videjoče delo	h timu videjočimu delu (št. 15)
biti zaprt	
držan biti	k té v drugem grad cajtne ječe [...] držan biti (št. 1) – [<i>NEMŠKO</i> : zu dem in 2 ^{ten} Grade zeitlichen Gefäng=nü]ße [...] angehalten] bodeš [...] v te manš ječ [...] držan (št. 7 – dvakrat) – [<i>NEMŠKO</i> : zum im ersten Grad zeitlich gelieden Gefängniß [...] angehalten werden] bodeš [...] v te manš ječ [...] držan (št. 8) – [<i>NEMŠKO</i> : zu dem im ersten Grade zeitlich gelieden Gefängniße [...] angehalten werden] bodeš [...] v te lahke ječe držan (št. 9) – [<i>NEMŠKO</i> : in zeitlich gelieden Gefängniß angehalten [...] werden] bodeš [...] v te lohke/lahke ječe [...] držan (št. 10 – dvakrat) – [<i>NEMŠKO</i> : zum im erster Grade zeitlich gelieden Gefängniß [...] angehalten werden] bodeš [...] v te lahke ječe [...] držan (št. 12) – [<i>NEMŠKO</i> : zum zeitlich gelieden Gefängniß im ersten Grad [...] angehalten werden]
zadržan biti	h te časne lohkejše ječe [...] zadržan biti (št. 2) – [<i>NEMŠKO</i> : zum zeitlich gelieden Gefängniß [...] angehalten werden] h te časne trde ječe [...] zadržan biti (št. 3) – [<i>NEMŠKO</i> : zum in ersten Grade zeitlichen harten Gefangnisse [...] anzuhalten] h te lohkejše časne ječe [...] zadržan biti (št. 4) – [<i>NEMŠKO</i> : zu dem im ersten Grade zeitlichen geliedern Gefängniße [...] verschafft werden] v h te časne lohkejše ječe [...] zadržan biti (št. 6) – [<i>NEMŠKO</i> : zum im ersten Grade zeitlich gelieden Gefängniß [...] angehalten [...] werden] bode [...] v te lahke ječe [...] zadržana (št. 11) – [<i>NEMŠKO</i> : zum zeitlich gelieden Gefängniß im ersten Grad [...] angehalten [...] werden]
perdržan biti	h tí dougu terpejoč trdi ječi [...] perdržan biti (št. 5) – [<i>NEMŠKO</i> : zum langwierig harten Gefängnis im ersten Grade [...] angehalten werden] v težki ječe perdržan [...] biti (št. 13) – [<i>NEMŠKO</i> : v težki ječe (št. 13) – [<i>NEMŠKO</i> : im schweren Kerker angehalten werden] v težki ječi perdržan [...] biti (št. 13) – [<i>NEMŠKO</i> : im schweren Kerker angehalten werden]
v ječi najden	v ječi znajdenga (št. 5) – [<i>NEMŠKO</i> : gefänglich innliegenden]

železni okovi	
njemu umerjeno železje	njemu umerjenmo železjo (št. 1) – [NEMŠKO: in angemessenen Eisen]
železje	v železjo (št. 2, 3, 4, 6) [NEMŠKO: in Eisen]
železa	v železah (št. 5, 8, 9, 10, 12) [NEMŠKO: in Eisen]
železo	[v] železi (št. 7) [NEMŠKO: in Eisen] v železi (št. 7) [NEMŠKO: in Eisen] v železu (št. 11) [NEMŠKO: in Eisen]
oprostitev sodnih stroškov, oprostiti sodne stroške	
goruzignejnje te rihtne cerenge	iz goruzignejnjam te rihtne cerenge (št. 1) – [NEMŠKO: mit Aufhebung der Rechtskosten]
rihtne špendije goruzigniti	Te rihtne špendije bodo goruzignene (št. 2) – [NEMŠKO: von den Kriminalkosten [...] losgesprochen] Te rihtne špendije bodo goruzignene (št. 3) [NEMŠKO: von Bezahlung der Kriminalkosten [...] losgesprochen] Te rihtne špendije bodo goruzignene (št. 4) – [NEMŠKO: mit Aufhebung der Criminalkosten]
rihtne špende goruzigniti	Ta rihtne špende pa bodejo goruzignene (št. 11) – [NEMŠKO: von Vergütung der Kriminalkosten [...] enthoben seyn]
sodni/zaporni stroški	
ječne uncostenge	za te ječne uncostenge (št. 10) – [NEMŠKO: die ihn betreffenden Kriminalkosten]
pomanjkanje dokazov	
pomajkajne tega previžajne	zolvolo [sic!] pomajkajna tega previžajne (št. 3) – [NEMŠKO: aus Mangel hinlänglichen Beweises]
oproščen (plačila stroškov)	
frej spoznan	frej spoznan (št. 3) – [NEMŠKO: Untersuchung [...] für aufgehoben erklärt]
povzročena škoda	
sterjena škoda	sterjeno škodo (št. 1) – [NEMŠKO: verursachten Schaden] né [= njej] sterjene škodo (št. 10) – [NEMŠKO: ihre Entschädigung]
sturjena škoda	to sturjeno škodo (št. 15)
škoda, katiro je on skuz to tatvino jemu	negova škoda, katiro je on skuz to tatvino jemu (št. 9) – [NEMŠKO: den ihm zuständig allfällig zustehenden Entfremdungs=Betrag]

zadoščenje	
zadoststerjejne	zadoststerjejne (št. 10) – [NEMŠKO: ihre [...] Genugthuung]
povrniti škodo	
sterjeno škodo povrnite	sterjeno škodo povrnite doužan (št. 1) – [NEMŠKO: verursachten Schaden zu ersetzen schuldig]
škodo povrnite	to škodo povrnite dolžan (št. 4) – [NEMŠKO: [specificirani predmeti] zu vergütten schuldig seyn]
sturjeno škodo povrniti	to sturjeno škodo [...] sam povrniti (št. 5) – [NEMŠKO: den verursachten Schaden zu ersezen]
udeležba (pri kaznivem dejanju)	
zapopadek	zavolo zapopadka na te [...] dopernešene tatvine (št. 4) – [NEMŠKO: wegen an einem [...] verübten Diebstahle genohmenen Antheils]
partenje	zavolo [...] partenje tega vedeoč zropanga blaga (št. 13) – [NEMŠKO: wegen [...] Teilnahme an wissentlich geraubten Gute]
naropano blago	
zropano blago	zavolo [...] partenje tega vedeoč zropanga blaga (št. 13) – [NEMŠKO: wegen [...] Teilnahme an wissentlich geraubten Gute]
oškodovanec	
poškodvan	tem poškodvanem (št. 4) – [NEMŠKO: samo imena oškodovancev] timu poškodvanmu (št. 5) – [NEMŠKO: dem beschädigten]
kršenje prava	
prelomljenje te pravice	v prelomljenju te pravice (št. 5) – [NEMŠKO: ni navedbe; ustreznica: das Recht brechen]
kazenska sodba	
urtel te štrafenge	ta urtel te štrafenge (št. 5) – [NEMŠKO: das Strafurtheil]
sodba te štrafenge	to sodbo te štrafenge toku sklenila (št. 13) – [NEMŠKO: das Strafurtheil dahin zu schöpfen befunden]
prevzet v ječo	
v ječo prevzet	v ječo prevzeti (št. 5) – [NEMŠKO: in gefängliche Verwahrung übernommenen]
obravnava v kazenski (krvnosodni) obravnavi	
na rihtno vižo sprašvan	na rihtno vižo sprašvani (št. 5) – [NEMŠKO: banngerichtlich prozeßbirten]

cestni ropar	
ravbar na cestah	ravbarja na cestah (št. 5) – [NEMŠKO: Straßen Räubers]
preiskan	
zveden	še bel zvedeniga ravbarskiga popadvanja (št. 5) – [NEMŠKO: wegen des erhobenen [...] rauberischen Angriffs]
sprešan [= sprašan]	zavolo sprešane inu obstane golfije (št. 8) – [NEMŠKO: wegen der geständig und erhobenermassen unternommenen Sandmischung]
zvišan	zavolo toje obstane inu zvišane tadvine (št. 9) – [NEMŠKO: wegen dem einbekannt verübten, gesetzlich erhobenen Verbrechen des Diebstahls]
rezgledan	zavolo tega obstajoč inu pravičnu rezgledanga [...] dopernešeniga ropa (št. 13) – [NEMŠKO: wegen des geständig und rechtlich erhobenen [...] verübten Raubes]
reziskan	zavol tega obstajoč inu pravičnu zuper tebe reziskaniga [...] sturjeniga ropa (št. 13) – [NEMŠKO: wegen des geständig und rechtlich erhobenen [...] verübten Raubes]
položen račun	
položejna ratinga	čez položejno ratingo (št. 7) – [NEMŠKO: über vorläufige Rechnungspflege]
roparski napad	
ravbarsko popadvanje	zavolo tega [...] ravbarskiga popadvanja (št. 5) – [NEMŠKO: wegen des [...] rauberischen Angriffs]
rop	
ropanje	skuz ropanje (št. 5) – [NEMŠKO: ni navedbe]
rop	zavolo sturjeniga ropa (št. 13) – [NEMŠKO: im Verbrechen des Raubes] zavolo tega [...] dopernešeniga ropa (št. 13) – [NEMŠKO: wegen des [...] verübten Raubes] zavol skušanga ropa (št. 13) – [NEMŠKO: wegen [...] versuchten Raubes] zavolo tega [...] sturjeniga ropa (št. 13) – [NEMŠKO: wegen [...] verübten Raubes]
poskus ropa	
skušan rop	zavol skušanga ropa (št. 13) – [NEMŠKO: wegen des [...] versuchten Raubes]
skušano ropanje	zavol [...] skušanga ropanja (št. 13) – [NEMŠKO: wegen des [...] versuchten Raubes]

prežanje (v zasedi)	
naprečakanje	skuz naprečakanje (št. 13) – [NEMŠKO: mittels Vorwattung]
ranitev	
rajnenje	skuz [...] rajnenje (št. 5) – [NEMŠKO: mit Verwundung]
razglasitev sodbe	
erzglasilo/erzglasilu te sodbe	per temu erzglasilu te sodbe (št. 11) – [NEMŠKO: bei Kundmachung dieses Urtheils]
sodbo povedati (obsojencu)	ke se tebi ta sodba povej (št. 7) – [NEMŠKO: ni navedbe]
kaznovan/kaznovana	
poštrafan	bodeš [...] poštrafan (št. 9) – [NEMŠKO: gezüchtiget werden] imaš [...] poštrafan biti (št. 13) – [NEMŠKO: gezüchtiget werden]
poštrafana	se trideset dober namirjened šlakvo iz šibo poštrafana (št. 11) – [NEMŠKO: mit dreißig wohgemessenen Rutschenstreichen gezüchtiget werden]
prestajanje kazni	
šrafenga	bodeš [...] od začetka toje šrafenga [...] inu na zadne toje šrafenga (št. 9) – [NEMŠKO: zu Anfang, und zu Ende der Strafzeit] ta do zdej žje prestane arest za šrafengo dol pušen (št. 12) – [NEMŠKO: der bereits ausgestandene Arrest zur Strafe eingerechnet seŷn] imaš [...] v začetku, sredi inu h koncu toje šrafenge (št. 13) – [NEMŠKO: am Anfang, Mitzte und zu Ende der Strafzeit]
kazen	
šrafenga	ta urtel te šrafenge (št. 5) – [NEMŠKO: das Strafurtheil] le-ta šrafenga skuz sodbo spoznana (št. 7 – dvakrat) – [NEMŠKO: das Strafurtheil dahin zu schöpfen befunden] le-ta šrafenga skuz sodbo spoznana (št. 8) – [NEMŠKO: zu Recht erkannt] ta šrafenga skuz sodbo spoznana (št. 9) – [NEMŠKO: das Urtheil aus Gnade dahin zu schöpfen befunden] le-ta šrafenga skuz sodbo v gnade spoznana (št. 10) – [NEMŠKO: ni navedbe] ta šrafenga skuz sodbo spoznana (št. 12) – [NEMŠKO: das Strafurtheil dahin zu schöpfen befunden] ta do zdej žje prestane arest za šrafengo dol pušen (št. 12) – [NEMŠKO: der bereits ausgestandene Arrest zur Strafe eingerechnet seŷn] to sodbo te šrafenge toku sklenila (št. 13) – [NEMŠKO: das Strafurtheil dahin zu schöpfen befunden]

udarci s palico (kazen)	
palce	bodeš ti iz [...] 12 palc poštrafan (št. 9) – [NEMŠKO: mit 12 Stockstreichen gezüchtigt werden] imaš [...] iz 20-mi palcami poštrafan biti (št. 13) – [NEMŠKO: mit zwanzig Stockstreichen gezüchtigt werden]
udarci s šibo (kazen)	
šlakvi iz šibo	se trideset dober namirjened šlakvo iz šibo poštrafana (št. 11) – [NEMŠKO: mit dreißig wohgemeßenen Rutschenstreichen gezüchtigt werden]
obsojenec	
obsojeni	čez tebe obsojenga (št. 9) – [NEMŠKO: wider den Inquisiten]
civilna pravda	
ordnenga	po ordnenge, tu je skuz pravdo, naprej obdržana (št. 9) – [NEMŠKO: im ordentlichen Rechtsweg]
ornenga	po ornenge iskati (št. 10) – [NEMŠKO: im ordentlichen Rechtswege zu suchen]
prepuščeno, naspoteno na	
naprej obdržano	po ordnenge, tu je skuz pravdo, naprej obdržana (št. 9) – [NEMŠKO: im ordentlichen Rechtsweg angewiesen] bode naprej obdržanu (št. 10) – [NEMŠKO: wird das Recht vorbehalten]
pravda	
pravda	skuz pravdo (št. 9) – [NEMŠKO: im ordentlichen Rechtsweg]
javno nasilje	
očitna gvauta	zavolo te očitne gvaute (št. 10) – [NEMŠKO: wegen des begangenen Verbrechens [...] der öffentlichen Gewalt]
očitna gvata	zavolo pernešene očitne gvate (št. 10) – [NEMŠKO: wegen des begangenen Verbrechens der öffentlichen Gewalt]
uboj	
ubivajne	zavolo [...] ubivajna (št. 10) – [NEMŠKO: wegen des begangenen Verbrechens des Mordes]
detomor	
umorjene sojga lestniga otroka	zavolo umorjena sojga lestniga otroka (št. 11) – [NEMŠKO: wegen Kindmordes] zavolo umorjena sojge lestniga otroka (št. 11) – [NEMŠKO: wegen verübten Mordes an ihrem eigenen Kinde]

aretirana, zaprta, pridržana	
zaprta	tega tridesetga oktobra 1802 zaprta (št. 11) – [NEMŠKO: gefänglich eingezogene]
izročena	
čezdana	na jeblansko rihto čezdana (št. 11) – [NEMŠKO: an das Stadtgericht zu Laibach [...] eingelieferte]
umoriti	
umorila	na ta dan, na katiriga je ona otraka umorila (št. 11) – [NEMŠKO: am Tage des verübten Mordes]
pomagati pri dezertiranju	
dezerzione perložnast dati	dezerzione perložnast dau inu naprej pomago (št. 12) – [NEMŠKO: Vorschubsleistung zur Desertion] dezerzione perložnast dau (št. 12) – [NEMŠKO: ni navedbe]
v prestajanje kazni všteti pripor	
do zdej žje prestane arest za štrafengo dol pušen	ta do zdej žje prestane arest za štrafengo dol pušen (št. 12) – [NEMŠKO: der bereits ausgestandene Arrest zur Strafe eingerechnet seʒn]
izpuščen	
on [= ven] spušen	podeš [= bodeš] s tojga [= tvojga] aresta on spušen (št. 12) – [NEMŠKO: des Verhaftes zu entlaßen]
opozoriti/posvariti	
ta prav nauk ze naprej dati	se bode tebi ta prav nauk ze naprej dau (št. 12) – [NEMŠKO: über vorläufige nachdrückliche Ermahnung und Warnung]
sojenje zločincem	
obsojje te hudadelnikov	čez obsojje te hudadelnikov (št. 13) – [NEMŠKO: ni navedbe]
zakonit	
pravičen	zavolo tega obstajoč inu pravičnu rezgledanga [...] dopernešeniga ropa (št. 13) – [NEMŠKO: wegen des geständig und rechtlich erhobenen [...] verübten Raubes] zavol tega obstajoč inu pravičnu zuper tebe reziskaniga [...] sturjeniga ropa (št. 13) – [NEMŠKO: wegen des geständig und rechtlich erhobenen [...] verübten Raubes]

zločinec	
hudadelnik	teh hudadelnikov (št. 13) – [NEMŠKO: ni navedbe]
zločin	
hudobnu dijanje	čez hudobnu dijanje (št. 13) – [NEMŠKO: im Verbrechen]
procesiran/obsojen	
rezsojen	zavolo sturjeniga ropa rezsojenih (št. 13) – [NEMŠKO: in peinlicher Sache der [...] im Verbrechen des Raubes prozessirten]
sostorilstvo	
tovarštvo	v tovarštvu (št. 13) – [NEMŠKO: in der Gesellschaft]
španovija	v španovije (št. 13) – [NEMŠKO: in Gespanschaft]
vedoma, zavedno	
vedeoč	zavolo [...] partenje tega vedeoč zropanga blaga (št. 13) – [NEMŠKO: wegen [...] Teilnahme an wissentlich geraubten Gute]

Drugi izrazi

cesarsko-kraljevi vojaški oskrbni urad	
ta cesar[s]ki ferflegsamt	tem cesar[s]kem ferflegsamt (št. 7) – [NEMŠKO: dem k. k. Militär Verpflegsamt]
cesarsko-kraljeva vojna blagajna	
ta cesarka soldaška kasa	v to cesar[s]ko soldaško kaso plačēt (št. 12) – [NEMŠKO: in die k. k. Kriegskasse [...] zu bezahlen]
gospostvo Logatec	
logaška gosposka	od logaške gosposke (št. 11) – [NEMŠKO: von der Herrsch: Loitsch]
pešpolk nadvojvode Rudolfa	
od ercherzog Rudolfa infanteri regiment	od ercherzog Rudolfoga infanteri regimenta (št. 12) – [NEMŠKO: des Erzerzog Rudolphis: Infanterie Regiments]
vojak (navaden)	
gmajn soldat	tem gmajne soldate (št. 12) – [NEMŠKO: dem Gemeinen]
gmen soldat	tem gmen soldato (št. 12) – [NEMŠKO: dem Gemeinen]

najden, odkrit	
znajden	v kateri smeti, kamne inu pesk je znajden bil (št. 7) – [NEMŠKO: ni navedbe]
zadnji dve mletji	
zadne dujne zmlejne	od teh zadneh dujnih zmlejnih (št. 7) – [NEMŠKO: von den letzten zwey Körnermahlungen]
klep mlinskega kamna	
od malneška kamna klep	od malneška kamna klep (št. 7) – [NEMŠKO: Mühlstein Abschärfung]
tkalski pomočnik	
tekavški gezel	Tem tekavškem gezel (št. 9) – [NEMŠKO: dem Webergesell]
dvojna regrutnina	
ta dopelt regrut dnar	ta dopelt regrut dnar (št. 12) – [NEMŠKO: das doppelte Rekroutengeld]
sicer imenovan, po domače imenovan	
scer imenvan	scer [...] imenvan (št. 10) – [NEMŠKO: vulgo]
scer imenuvan	scer imenuvan (št. 13); scer imenuvaniga (št. 13 – trikrat); scer imenuvanga (št. 13 – trikrat) – [NEMŠKO: vulgo]
gmen imenuvan	gmen imenuvan (št. 13) – [NEMŠKO: vulgo]
deželna cesta	
velka cejsta	na ti velki cejsti (št. 5) – [NEMŠKO: auf offener Landstraße]

V zvezi s terminologijo se bomo pomudili pri najsplošnejših oziroma najpogosteje rabljenih pojmihih.

Magistratni uradniki so imeli največ težav z ustreznim slovenskim poimevanjem sodnih oblastev, saj so nazive sodišč prevajali na celo vrsto načinov. S pojmom sodišče se srečujemo v vseh besedilih, v nekaterih tudi večkrat in z več kot enim sodiščem. Pojavljajo se tri, poleg ljubljanskega mestnega in deželskega ter celovškega apelacijskega in višjega kazenskega sodišča še lo-

gaško deželsko sodišče, ki je poenostavljeno poimenovano logaška gosposka, saj je tudi v izvorniku izraz gospostvo (Herrschaft), ne sodišče. Terminološka variabilnost je pri ljubljanskem sodišču značilna že za njegov nemški naziv. Polni naslov oblasti je v nemščini izpričan na tri različne načine, kar je pri prevajanju dalo štiri slovenske različice, od najbolj zveste izvorniku (mestna inu dužeska/dužeška rihtna gosposka v Lublani) do zelo poenostavljene (lublanska rihtna gospodska). Poenostavljanje pride še posebej do izraza v (skrajšanih) omembah sodišča sredi besedila (mestna rihta, jeblanska rihta, mejstna gosposka). Še veliko bolj prilagojeno in poenostavljeno je uradno poimenovanje celovškega apelacijskega in višjega kazenskega sodišča. Prevaljci niso niti poskušali prevesti pridevnikov apelacijsko in kazensko, ampak so se v glavnem, tj. šestkrat, zadovoljili s formulacijo višja rihta oziroma višja gosposka in praviloma z navedbo kraja (ta vikše rihta, ta višk gosposka v Celovce idr.). Popolnejše poimenovanje srečamo štirikrat, od tega trikrat oprto na nemški izvornik (ta v Celovco stajoča vikše rihtna gospodska, ta viškše v Celovco stajoča rihtna gospodska, le-ta Krajleva inu cesarska rihtna vikši gosposka v Celovcu). Najbolj izviren je bil pisec zadnjega besedila, ki je sploh edini skušal opisati pojem kazensko sodišče (ta cesarsku krajlevna čez obsojajne teh hudadelnikov gori postavljena vikši gosposka v Celovci). Če strnemo, so zapisovalci razglasitev sodb rabili za splošni pojem sodišče dve različici, rihtna gosposka/gospodska in rihta, ki so jima dodajali določnejšo oznako, za kakšne vrste oziroma katero sodišče gre (mestna inu dužeska/dužeška, mestna glavna, mestna/mejstna, lublanska idr.). Pridevnik rihtni zasledimo še nekajkrat, trikrat v besedni zvezi sodni stroški (rihtne cerenge, rihtne špendije, rihtne špende) in enkrat kot prevod za pridevnik krvnosodni (na rihtno vižo).

Redkeje kot sodišče se pojavlja pojem sodba, in sicer enajstkrat v devetih razglasitvah, od tega desetkrat kot sodba in enkrat kot prevzeti izraz urtel. Samo pri prvi razglasitvi srečamo sodbo že v naslovu, medtem ko druga besedila niso naslovljena. Za razglasitev sodbe, ki je kot taka izpričana dvakrat, imamo v prvem primeru dobesečni prevod (per temu erzglasilu te sodbe), drugič, ko ni opore v nemškem izvorniku, pa poenostavljeno razlago obsojencu v drugi osebi (ke se tebi ta sodba povej).

Precejšnja enotnost je značilna za pojma razsoditi in razsojeno. Uporabili so ju štirje pisci, vsi razen zadnjega ne glede na variabilnost izvornikov z rabo glagola spoznati, a v različnih besednih zvezah (iz gnade spoznala, skuz sodbo iz gnade spoznala, za prov spoznala, skuz sodbo spoznana, skuz sodbo v gnade spoznana, bo /.../ spoznano). V zadnjem besedilu (št. 13) nadomešča glagol spoznati glagol skleniti, in sicer v besedni zvezi s sodbo – skleniti sodbo.

V obravnavanih besedilih ne bomo našli slovenskih izrazov kazni in kaznovan, ampak prevzeta nemška štrafenga in poštrafan. Štrafenga se v dveh besedilih pojavlja tudi v pomenu prestajanja zaporne kazni (od začetka toje štrafenga, na zadne toje štrafenga, h koncu toje štrafenge).

Kar zadeva druge slovenske kazenskosodne in pravne izraze, so bili nekateri uveljavljeni precej enotno, pri nekaterih pa je opazna velika variabilnost. Če vzamemo za primer pojem priznan za priznano dejanje oziroma krivdo (nemško engestanden, einbekennt, geständig), je slovenska ustreznica v šestih primerih, ki so delo treh zapisovalcev, tvorjena iz glagola obstati (obstan, obstajoč), le enkrat srečamo opisno izražanje: sam od sebe spoznan. Pojem preiskan (nemško erhoben), ki nastopa vedno v paru s priznan, in sicer pri treh piscih, je na drugi strani preveden na kar pet načinov: enkrat v dobesedem prevodu kot zvišan, v drugih primerih pa po smislu kot zveden, sprešan [= sprašan], rezgledan in reziskan.

Kdaj je bilo kalkiranje inovativno in kdaj gre za pogosteje rabljeno besedišče tega časa, bo treba še raziskati. Na manjšo uveljavljenost izrazov kaže njihova variabilnost, npr. dopernešeno in pernešeno za izvršeno oziroma zagrešeno kaznivo dejanje ali pa videoče/videjoče in očitno delo za javno delo. Splošno znana je morala biti sintagma prelomljenje pravice (v prelomljenju te pravice) v pomenu kršenja prava (das Recht brechen), ki nima podlage v nemškem izvirniku in jo je uporabil neznani zapisovalec besedila št. 5.

Poleg kalkiranja, ki je bilo najbrž včasih tudi provizorično (morebiti naprejščakanje za čakanje v zasedi in zadoststerjeje za zadoščanje), so sestavljalci slovenskih razglasitev sodb uporabili veliko prevzetih nemških besed in besednih zvez, kar velja zlasti za ustanove. Če se je cesarsko-kraljevo vojno blagajno še dalo za silo posloveniti kot ta cesarska soldaška kasa, se dva druga uradnika nista trudila s prevajanjem vojaškega oskrbnega urada in pešpolka nadvojvode Rudolfa. Sintagma javno nasilje je izraženo kot očitna gvauta oziroma očitna gvata, pravna pot oziroma civilna pravda kot ordnenga oziroma ornenga, pri čemer je stvar enkrat dodatno pojasnjena – tu je skuz pravdo, dezterterstvo je dezercione.

Tako v jezikovnem kot v terminološkem pogledu sta bili glavni vodili ljubljanskih magistratnih uradnikov ustreznost in razumljivost prevoda. Zdi se, da so včasih laže zadostili prvemu cilju kakor drugemu, kajti težko si je predstavljati, da bi neuk človek natanko razumel določene izraze, še zlasti priložnostne kalke. Manj pozornosti so posvečali pravopisni podobi besedil, saj niso imela uradne teže in so bila praviloma namenjena le enkratni uporabi. Da bo besedilo še kdaj uporabljeno, je mogoče predvideti samo pri detomorilki (št. 11), za katero sodba pravi, da bo med prestajanjem osemletne zaporne kazni vsako leto na dan umora otroka dobila trideset udarcev s palico ob razglasitvi oziroma branju sodbe (per temu erzglasilu te sodbe).

SKLEP

Odkritje kar 13 slovenskih razglasitev sodb iz obdobja 1793–1808 pomeni veliko obogatitev védenja o tej vrsti slovenskih uradovnih besedil, saj smo s področja kazenskega sodstva doslej poznali eno samo starejšo tovrstno besedi-

lo, nastalo sredi 18. stoletja. Njihovo besedišče je dragocen prispevek k starejši slovenski sodni in pravni terminologiji. Besedilom daje dodatno težo dejstvo, da so nastala pri mestnem in deželnskem sodišču deželnega glavnega mesta Ljubljana in da je večino sodb (10) izreklo prizivno sodišče v Celovcu. Njihova številčnost priča o utečeni praksi pisnega prevajanja nemških sodb v slovenščino, ki je tako slabo dokumentirana zgolj zaradi narave dokumentov. Za razliko od sodnih priseg jih namreč niso prepisovali v sodne zapisnike in jih največkrat niti uvrščali v sodne spise, ampak so jih takoj po nastanku izločili in zavrgli. Tako kot ni dvoma, da je imelo zapisovanje razglasitev sodb v slovenščini zelo dolgo tradicijo, je iz primerjave obravnavanih besedil razvidno, da je ustna raba slovenščine pred sodišči pripeljala do nekaterih ustaljenih pravnih izrazov in besednih zvez. Na drugi strani pa so se prevajalci oziroma prirejevalci srečevali s težavami, kako ustrezno ubesediti nemške formulacije, ki so jih poskušali izraziti v dobesednem prevodu.

SLOVENIAN ANNOUNCEMENTS OF CRIMINAL JUDGMENTS BEFORE
THE TOWN COURT OF LJUBLJANA
AT THE TURN OF THE NINETEENTH CENTURY*Boris GOLEC*

Milko Kos Historical Institute, ZRC SAZU, Novi trg 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

e-mail: bgolec@zrc-sazu.si

SUMMARY

The discovery of thirteen Slovenian announcements of criminal judgments from the period between 1793 and 1808 brings a wealth of new knowledge about this type of Slovenian official texts after the only text of this kind in the field of criminal justice was known from the mid-eighteenth century. Their vocabulary constitutes a valuable contribution to the early Slovenian judicial and legal terminology before the Slovenian legal language began to develop systematically. Further adding to the significance of the texts is that they were produced by the town and criminal court of Ljubljana, the capital of the Duchy of Carniola, and that the majority of judgments (ten) were pronounced by the appellate court for Inner Austria in Klagenfurt [Slo.: Celovec]. The abundance of the texts attests to the well-established practice of translating German pronouncements of judgments into Slovenian, a practice that is poorly documented for no other reason than the nature of the documents. Unlike court oaths, they were not transcribed into court minutes and ordinarily not even made part of judicial proceedings files but rather were eliminated and discarded immediately after use. Most criminal offences that found their epilogue in the currently preserved Slovenian announcements of judgments were thefts—specifically, five—followed by two cases of millers' flour fraud, and six other perpetrators were brought to justice for counterfeiting, robbery, public violence resulting in homicide, infanticide (the only female convict), aiding desertion, and banditry.

Keywords: criminal justice, Slovenian, Ljubljana, Klagenfurt/Celovec, town court, appellate court, judicial terminology

VIRI IN LITERATURA

- ARS 307** – Arhiv Republike Slovenije, SI AS 307, Deželno sodišče v Ljubljani, B. Kazenski spisi, I. Najstarejši spisi 1707–1809, šk. 1–4.
- Fabjančič, V. (1944–45)**: Ljubljanski krvniki. Smrtne obsodbe in tortura pri mestnem sodišču v Ljubljani 1524–1775. Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, 25–26, 88–104.
- Fabjančič, V. (2012)**: Zgodovina ljubljanskih sodnikov in županov 1269–1820. 4. zvezek. Župani in sodniki 1650–1785. Ljubljana, Zgodovinski arhiv Ljubljana.
- Golec, B. (2005)**: Ljubljansko škofijsko gospostvo (Pfalz) – zakladnica slovenskih sodnih priseg (1752–1811). Arhivi, 28, 239–312.
- Golec, B. (2016)**: Slovenščina pred kazenskimi sodišči v zgodnjem novem veku. Acta Histriae, 24, 1, 147–176.
- Golec, B. (2020)**: Uradovalna slovenika od začetkov do prelomne srede 19. stoletja. Jezik in slovstvo, 65, 215–235.
- Hoff, H. G. (1808)**: Historisch-statistisch-geographisches Gemaelde vom Herzogthume Krain und demselben einverleibten Istrien. Ein Beitrag zur Voelker- und Laenderkunde. Erster Theil. Laibach, Heinrich Wilhelm Korn.
- Kambič, M. (2017)**: Ljubljanske malefične svoboščine v evropskem kontekstu – ob 500 letnici njihove podelitve. Acta Histriae, 25, 3, 629–652.
- Kološa, V. (gl. ur.) (1999)**: Vodnik po fondih in zbirkah arhiva Republike Slovenije. II. knjiga. Ljubljana, Arhiv Republike Slovenije.
- Koruza, J. (1972–73)**: O zapisanih primerih uradne slovenščine iz 16., 17. in 18. stoletja. Jezik in slovstvo, 18, 193–200, 244–254.
- Ribnikar, P. (1976)**: Slovenske podložniške prisege patrimonialnega sodišča Bled. Ljubljana, Partizanska knjiga, Znanstveni tisk.
- Valenčič, V. (1992)**: Židje v preteklosti Ljubljane. Ljubljana, Park.
- Vilfan, S. (1961)**: Pravna zgodovina Slovencev od naselitve do zloma stare Jugoslavije. Ljubljana, Slovenska matica.
- Žontar, J. (1998)**: Struktura uprave in sodstva na Slovenskem od srede 18. stoletja do leta 1848. Ljubljana, Arhiv Republike Slovenije.